

ORNITOLOGISK MATERIALE

INDSAMLET UNDER
DEN NORSKE SIBIRIE-EKSPEDITION
SOMMEREN 1914.

Av
ØRJAN OLSEN.

TROMSØ MUSUMS ÅRSHETER 44 (1921). NR. 1.

Å.S TROMSØ STIFTSTIDENDES BOKTRYKKERI
1921.

F o r o d.

Ifølge den oprindelige plan skulde Sibirie-ekspeditionen arbeide i marken i to paa hinanden følgende somre, første sommer paa de sydsibiriske stepper og i grænsetrakterne mot Mongoliet, og næste sommer i Nordsibirien. Verdenskrigen medførte imidlertid, at vi ikke kom avsted i 1915. Det i 1914 indsamlede ornitologiske materiale blev henlagt indtil videre, da jeg vilde ha foretrukket at bearbeide ekspeditionens samlede materiale paa dette felt under ét. Imidlertid trak krigen i langdrag, og da der fremdeles er smaa utsigter til i nær fremtid at kunne fortsætte ekspeditionen, har jeg fundet det rigtigst at utarbeide en særskilt beretning om det under sommeren 1914 indsamlede fuglemateriale, saa at dette kan bli tilgjængelig for dem, der maatte interessere sig derfor.

Det i dette arbeide omhandlede materiale stammer delvis fra trakterne omkring Abakanfloden, der med sine skogklædte bredder som en grøn stripe strækker sig gjennem det omgivende uttørrede steppeland, hvor tusinder av «tschudegrave» vidner om en tid med fugligere klimat, da steppens sorte jord ga brød til en forholdsvis talrik, nu forsvundet befolkning. Dels er det indsamlet i den mæglige sajanske urskog eller «taiga», som næret av en rikelig nedbør naa dimensioner, der savner sidestykke i Europa. Endelig stammer en del fra lerkeskogene og de med disse avvekslende halvt steppelig-nende græsletter ved Jeniseis kilder.

Materialet omfatter 96 arter, fordelt paa 62 slekter. Det

gir et sterkt indtryk av, hvor nærbesleget i faunistisk hen-
seende disse fjerntliggende egne er med vort fædreland, men
omfatter paa langt nær ikke alle de i de angjældende egne fore-
kommende arter. Vi saa og gjenkjendte nemlig flere arter,
som det desværre ikke lykkedes os at faa fat paa. Disse
vil kun undtagelsesvis bli nævnt i dette arbeide.

ØRJAN OLSEN.

Ciconiiformes.

1. *Ciconia nigra*, (L.).

1 ekspl. (en hun) 10. august ved Ust Sistikem. Urjanchai.

Ekspeditionens eneste eksemplar av sortstork, en voksen
hun med en totallængde av 96 cm., blev skudt ved Ust
Sistikem den 10. august. Den kom i lav flugt forbi teltene
og nedlas av Gutschin, som paa slump sendte en hagl-
ladning efter den paa meget langt hold.

Naar vi ikke fik flere eksemplarer, saa kom dette av, at storkene
var saa sky. De var nemlig paa ingen maate sjeldne
i distriket. Under baatsfarten opover Amyl paa nordsiden av
Sajanfjeldene saa vi med nogen timers mellemrum tre enslige
eksemplarer, som spanskulerede om i fjæren ved den av mægtig
urskog omgivne elv. Allesammen fløi de op paa meget
langt hold og satte sig igjen ved elvebredden utenfor række-
vidde. Dette var ved Amyls midtre løp. I de høiere lig-
gende skogtrakter omkring Ust Algiak bemerket vi intet til
den sorte stork, hvorimod den atter blev almindelig ved
Skobieff og de søndenforliggende dele av Sistikem. Den op-
traadte overalt kun i spredte par og syntes at være alminde-
ligere i Urjanchai end paa nordsiden av Sajanfjeldene.

Den træffes sporadisk i Turkestan, Sydsibirien, Mongoliet,
Nordkina og Ussuriprovinssen helt til Stillehavet. I Sibirien
angives den at hække saa langt nord som til Tomsk, mundin-
gen av Angara og Lenaflodens øvre løp.

Anseriformes.**2. Mergus merganser, L.**

1 ekspl. (en hun) 11. august. Ust Sistikem, Urjanchai.

Laksanden er almindelig saavel i Minussinsk-distriket som i skogtrakterne paa nord- og sydsiden av Sajan. Vi saa den oftere under flaatefarten nedover Sistikem. Den 24. juli iagt-tok vi ved det øvre løp av denne elv en hun med halvvoksne unger. Ogsaa ved Beikem saaes den oftere. Som regel holdt den sig her ikke ute paa den stride elv, men nær under land, hvor den let kunde stikke sig væk, naar nogen fare truet. Under kanofarten nedover floden passerte vi flere eksemplarer, som sat og solte sig i fjæren.

Ved Minussinsk træffes den ofte overvintrende ved aapne raaker i floeden.

Laksanden ruger i Asien betydelig længere mot syd end de to andre palæarktiske fiskand-arter, *Mergus serrator* og *M. albellus*. Forulen i Urjanchai er den fundet rugende i trakterne ved den sydlige ende av Baikalsjøen, i russisk Altai, Tarbagatai og delvis ogsaa i de turkestanske fjelde. Mot nordgaard den i Jenisei-distriket til Turuchansk og Kureika.

Ogsaa *Mergus serrator* træffes ifølge Suschkin i Minussinsk-egnen, men vistnok kun paa gjennemtræk. Av *Mergus albellus* findes et eksemplar i Minussinsk-museet; det eneste som vites nedlagt i egnen.

3. Clangula glaucion, (L.).

1 ekspl. 25. juli. Sistikem, Urjanchai.

4 ekspl. 9. og 10. august. Ust Sistikem.

Hvinanden ruger almindelig saavel i Minussinsk-trakten som i Urjanchailandet. Specielt saa vi den ofte under flaatefarten nedover Sistikem. Den hækker saavel paa steppen som i

skogtrakterne, likesom et stort antal passerer Minussinsk-egnen paa gjennemreise.

Den findes bosat over næsten hele den nordlige del av den palæarktiske region helt øst til Kamtschatka og Sachalin. Dens sydgrænse i Mellemibirien er russisk Altai, Uranchai og omegnen av Irkutsk. Paa det sidsinævnte sted sees den dog sjeldent.

4. Anas acuta, L.

1 hun med 4 unger den 28. juni ved Askys. Abakanfloeden.

Stjertanden ruger forholdsvis almindelig saavel i egnen omkring Minussinsk og paa Abakansteppen som i Urjanchai.

Den har en cirkumpolar nordlig utbredelse; i Asien træffes den rugende op til 70° n. br. og mot syd til det østlige Turkestan.

Ifølge Tugarinow viser de første trækflokke sig ved Krasnojarsk omkring 5. mai, men først nogen dage senere finder hovedtrækket sted. I slutningen av mai naar flokkene op til polarcirkelen, men først i midten av juni besættes de nordligste rugepladse, hvor æglægningen begynder straks efter fuglenes ankomst. Hovedmassen passerer Krasnojarsk paa sydtræk i de sidste dage av september.

5. Anas crecca, L.

1 gl. han 21. juni ved Askys. Abakansteppen.

2 ekspl. 22. juli ved Sistikem, Urjanchai.

1 ekspl. (han) 16. august ved Beikem, ovenfor rensojoternes tempel.

Krikanden er almindelig overalt paa egnede lokaliteter saavel paa Minussinsksteppen som i Urjanchai. Ved Abakanfloeden hadde den særlig tilhold i smaa vandpytter paa kratbevokste steder i nærheten av flodløpet. Ved Beikem en mils vei

ovenfor rensojoternes tempel forekom den i mængde sammen med andre ænder.

Den bebor hele den palæarktiske region. I Sibirien træffes den rugende idetmindste op til 70° n. br. og mot syd ned til Turkestan og Mongoliet.

Ved Krasnojarsk viser den sig ikke om vaaren før i begyndelsen af maj, og omkring 14 dage senere findes de første æg. De længere nord bosatte stamme er følger floden nedover, eftersom den går op, og naar de nærmest tundraen liggende skogtrakter omkring midten af juni. I midten af september tiltræer de nordligste stammer tilbakereisen, men først omkring en maaned senere, naar vandene fryser til, forsvinder træflokken fra Krasnojarsk-distriket.

6. *Anas querquedula*, L.

1 ekspl. (hun) 26. juni ved Abakanfloden nær Askys.

Ekspeditionens eneste eksemplar av denne vakre andeart, tok vi paa Abakansteppen. Fuglen har næsten fuldstændig samme utseende som en i Kristiania-museet opbevaret ung norsk hun i høstdragt.

I Minussinsk-egnen synes knækanden kun at forekomme paa selve steppen eller den op til denne støtende «skogslepper», men overalt saatallig. Ogsaa i Urjanchai træffes den her og der.

Dens udbredelse i Nordasien strækker sig helt fra Ural til Kamtschatka. Mot syd optrær den endnu rugende i Turkestan. Derimot gaar den ikke langt mod nord. Ved Jenisei vites den saaledes ikke fundet nordenfor Jeniseisk. Ved Ob er den paatruffet op til polarcirkelen. Forøvrig ruger den spredt i de sydlige dele af Tomsk guvernement, ved Irkutsk og i Ussuriprovinsen.

7. *Anas boscas*, L.

4 dununger 16. juni ved Abakanfloden.

2 voksne hunner 28. juni, Abakanfloden.

Stokanden saa vi ofte saavel langs Abakanfloden som ved vandene inde paa steppen, og den synes saavel her som i Urjanchai at høre til de almindeligste andearter. Den synes at være nogenlunde jevnt udbredt overalt inden dette vidstrakte omraade, hvor der kun findes gunstige lokaliteter. De av Sibirie-ekspeditionen medbragte eksemplarer adskiller sig ikke i nogen henseende fra den skandinaviske type.

Mot syd træffes stokanden endnu rugende i Turkestan, Tsaidam og Sa-tschoi; mot nord gaar den i Jeniseiprovinssen op til Turuchansk, men er her sjeldan, hvorimot den i Krasnojarsk-distriket optrær overordentlig talrig. I Østsibirien, hvor den forekommer helt frem til Stillehavet, strækker dens udbredelse mot nord sig omtrent til 65° n. br.

Ved Krasnojarsk viser den sig i sidste trediedel af april, og fuldlagte kuld kan findes allerede i midten af maj. Hovedmængden ruger dog noget senere. Ved Turuchansk findes ikke ægglægningen sted før over midten af juni.

Endel forblir paa de nordligste rugopladse endnu til over midten af september. Ved Krasnojarsk kan trækflokke sees over midten af oktober, men de fleste forsvinder dog tidligere.

8. *Tadorna tadorna*, (L.).

1 ekspl. (hun) 4. juli, Tagarskoe oskro, Minussinsksteppen.

Denne and, som i Norge er bundet til kysten, ruger her og der ved saltsjørerne paa Minussinsk- og Abakansteppen, men synes idethale at ha en temmelig lokal udbredelse, idet den paa enkelte dele af det vidstrakte steppeland kan optræ

noksaa almindelig, medens den andre steder mangler. Paa østsiden av Jenisei bemerket jeg den saaledes kun ved Tagarskoe osero, en liten indsø med sterkt saltholdig vand (et meget benyttet badested) paa steppen ca. 18 verst sydøst for Minussinsk. Paa grund av sin likhet med tatarernes hellige «turpan» (*Tadorna casarca*) er den her strengt fredet, og det ovennævnte eksemplar voldte vor ekspedition ikke litet ekstra besvær, idet vi alle, straks efterat fuglen var skudt, blev arrestert af tilkommende førstpoliti, som førte os til landsbyen og paa stedet nedsatte en lokal ret over os. Vor brøde blev her behørig protokolleret, og da jeg undertegnet protokollen, utbrøt en av de omstaaende: «Der skrev De under paa tre aars slaveri». Saa galt var det nu heldigvis ikke. Vi appellerte vor sak til en høiere autoritet i Minussinsk, hvor vores udmerkede introduktionspapirer indbragte os en undskyldning og vores anmeldere en alvorlig skrape.

I Vesteuropa er gravanden som nævnt ulpræget kystfugl. I det sydøstligste Rusland saavelsom i Asien er den bundet til saltsjørerne, hvor vegetationen og dyrelivet har meget tilfælles med havstrandene hos os. Den findes ved det Kaspiske hav og ved Aralsjøen, samt paa Kirgisersteppen fra Volga til Altai; endvidere over en del af den vestsibiriske steppe og Mongoliet samt i Daurien. I Urjanchai er den ikke bemerket. Den hækker regulært paa Baraba-steppen og paa steppen mellem Omsk og Semipalatinsk saavelsom i Saisan-trakten, men længere øst sees den ikke før i Minussinsk-distriktet, hvor den optrær som en liten isoleret stamme. Herfra kan undertiden enkelte eksemplarer forflyve sig op til Krasnojarsk. En enkelt gang vites den bemerket ved Jeniseisk.

9. *Tadorna casarca*, (L.).

1 ekspl. (han) 28. juni, Abakansteppen ved Ust Kamuischta.

1 ekspl. (hun) 30. juni, ved Abakanfloden.

Rustanden (russisk navn «turpan») forekommer særdeles almindelig visse steder paa Abakansteppen, hvor den av de indfødte ansees for hellig og derfor strengt fredes. Som følge herav er den ikke særdeles sky, om den end kan være vanskelig nok at nedlægge med hagl i det aapne terræn, hvor den som regel færdes.

Specielt saa vi mange av den ved Ust Kamuischta paa Abakansteppen. Steppen laa her saa lavt, at større partier av den oversvømmedes af Abakanfloden under vaarflommen. Naar vandet faldt, blev der tilbage større eller mindre isolerede vandpytter, som litt etter litt tørret ut. Mellem disse lerete vandasamlinger fandtes her et flere kvadratverst stort, sumpet græsland, hvor vandet paa de fleste steder naadde en 15-20 cm. op paa støvleskafterne, naar man vandret omkring. Paa denne lokalitet, hvor vi opholdt os i flere dage, hadde en nængde vandfugle av forskjellig slags søkt tilflukt.

Ruslænderne hadde i almindelighet om dagen tilhold ved Abakanfloden, hvor man ikke sjeldent kunde se dem sole sig i fjæren uten at vise stor skyhet for baate, som passerte forbi; men om morgenen og aftenen søkte de gjerne i større antal ind paa steppen for at furagere i de mange saltvandspytter.

Naar jeg viste mig her, kom ofte to- tre stykker nysgerrig flyvende til for at ta mig i øiesyn og kunde da følge mig over hele sletten, kredsende rundt mig utenfor skudhold under eiendommelige, grove, meget letkjendelige skrik. Nu og da satte de sig paa marken utenfor skudhold, men holdt altid med utstrakt hals noe vakt med omgivelserne og fjernet sig altid itide, om man søkte at nærme sig. En av dem, som

la sig til hvile i en vandpyt, viste sig her noget mindre sky og tillot mig næsten at gaa den ind paa et haglskuds avstand, før den forduftet. Gik man videre uten at ta hensyn til de sittende fugle, kom de gjerne efter og begyndte at kredse om en paany. De syntes lettest at komme i hold i skumringstidene morgen og aften.

Rustandens utbredelse i Minussinsk-distriket synes temmelig lokal. Skjønt meget almindelig paa Abakansteppen saa vi den paa østsiden av Jenisei kun i de nærmeste omgivelser av Minussinsk. Mot nord træffes den endnu ved indsjøerne i den sydøstligste del av Atschinsk-kredsen, hvor den ogsaa findes bosat i utkanterne av taigaen, ikke alene paa den aapne steppe. I steppelandet i Urjanchai saa jeg den flere steder, men den syntes talrikst i de egne, hvor steppekarakteren var mest fremherskende og vandet brakt eller salt. Dog kan den ogsaa træffes ved helt ferskt vand.

Den viser idethele en meget stor evne til at tilpasse sig efter naturomgivelserne. Hvor den hækker i utkanten av skogene, er den saaledes halvveis en træfugl, som hviler paa trægrenene og anbringer sit rede indtil 10 meter eller høiere over marken, ofte midt inde i skogen, indtil flere verst fra nærmeste vand. Som oftest vælger den hertil et stort, gammelt løvtræ.

Den er utbredt over de sydrussiske stepper, Persien, Kirgisersteppen, Sydsibirien, Turkestan og Mongoliet til Japan. Blandt andet findes den i russisk Altai undtagen i de nordøstligste, tæt skogbevokste trakter, saavelsoin ved den sydlige ende af Baikalsjøen.

10. *Anser arvensis sibiricus*, Alph.

1 ekspl. (han) 22. juli, Sistikems hilder. Sajanske fjelde.

Denne underart hækker almindelig ved det øvre løp av

Sistikem, der her som en strid, stenet aa baner sig vei gjennem de ødslige fjeldskoge, der hovedsagelig bestaar av gran, ædelgran, lerke og cembrafuru. Paa de steder, hvor vi fandt gjæs, var vegetationen langs elven meget rik og høi, saa fuglene hadde let for at stikke sig væk. Vi traf to--tre smaaflokke, som paa denne tid (22. juli) hadde fældt svingsjærene, saa de var ute av stand til at fly. De tok allesammen tilbents det forteste de kunde og forstod i lopet av forbausende kort tid at stikke sig væk. De av ekspeditionen medbragte eksemplar blev skadeskult og tok veien nedover den stridte elv, hvor den imidlertid indhentedes av Jensen, som sammen med en av sojothundene resolut optok forfølgelsen og passet den op i et stryk nedenfor.

Ved sammenligning med endel sædgjæs i Kristianiamuseet bemerkedes følgende forskjelligheter: Nebbet har hos den sibiriske gaas en længde av 82 og en hoide ved roten av 40 mm., medens de tilsvarende maal hos de norske gjæs er 55—61 og 30 - 32 mm. Det gule belte fortil paa nebbet naar kun fra neglen midtveis til næseborerne; fra dette strækker der sig en ubetydelig, smal gul stripe bakover til næseborenes forkant. Hos de norske eksemplarer er det gule belte meget bredere og naar paa siderne (men ikke i medianlinjen) helt frem til næseborene; langs overkjævens rand strækker der sig en bred gul stripe helt til nebroten eller henimot denne. Antallet av «tænder» i overkjæven er hos den sibiriske gaas 29, hos de norske 23. Farven har hos den sibiriske idethele et mere rødlig-brunt anstrøk end hos de norske.

Hølge bøndernes opgifter skal en stor gaaseart, sandsynligvis denne, ogsaa hække ved fjeldelvene i den østlige del av Minussinskdistriket. *Anser arvensis sibiricus* tilhører idethele Østsibirien; den kjendes her fra Transbaikalien, hvilket er dens sydligste rugepladse i disse egne, samt fra

flere nordenfor liggende lokaliteter. I Urjanchai vites den ikke tidligere paatrusset rugende.

Falconiformes.

11. *Falco tinnunculus*, L.

1 ung han, 4. juli ved Tagarskoe osero, Minussinsksteppen.

1 do. 7. august, Ust Sistikem, Urjanchai.

4 ekspl. (1 gl. han, 1 ung han, 2 hunner) 19. august ved Beikem,
ca. 10 km. ovenfor rensojoternes tempel.

Taarnfalken hækker almindelig paa steppen og skogsteppen nordenfor de Sajanske fjelde saavelsom i Uranchai-landet.

Paa Minussinsksteppen træffes den sydover helt til de nordlige utløpere av den sajanske taiga, men inde i selve urskogen saa vi den aldrig. Den er saaledes ihvertfald ikke almindelig i skogtrakterne paa nordskraaningen av Sajanfjelde-
ne. Derimot optrær den atter i de aapnere lerkeskoge paa sydsiden av fjeldkjeden, likesom den synes at være almindelig overalt i de dele av Urjanchai, hvor steppenaturen gjør sig gjældende. Den bygger her sit rede saavel i træer som paa klippeavsatser og stene, ellersom det passer.

Den typiske taarnfalk er utbredt over Europa, Kirgiser-
steppen, Sibirien indtil Amur og dele av Mongoliet. I Jeni-
seidistriktet er den fundet op til 71° n. br. I det nordøstlige
Sibirien vites den ikke paatrusset, men i Korea, Japan og
Kina optrær en nærliggende form (*F. tinnunc. japonicus*), som
ogsaa synes at ha en vid utbredelse i Tibet.

Til egenen omkring Krasnojarsk ankommer taarnfalken i tiden fra 15. til 25. april, og allerede i de tidligste vaardage kan man se den svæve over steppen. Den utvælger sig helst de aapnere steder og holder her ofte utvik med omgivelserne fra

en gammel gravsten eller en lignende ophøjet plads. Sydtrækket begynder i slutningen av september, men endnu i midten eller sidste trediedel av oktober sees enkelte efternødlere tilbage.

11. *Falco vespertinus*, L.

1 ekspl. (han) 8. juni, Jenisei ved mundingens av Abakanfloden.

1 do. do. 15. juni, ved Abakanfloden nær Askys.

1 ung han 12. juli ved Kushabar.

1 ung hun 19. august ved Beikem, 1 mil ovenfor templet.

Vor første aftenfalk blev skudt paa en liten ø i Jenisei i nærheten av Abakanflodens utløp den 8. juni. Den hadde — muligens paa grund av den sterke varme — søkt tilflukt i et træhul, i hvis bund laa et gammelt rede, og hvorfra den aabenbart nødig vilde la sig fordrive. Den blev nemlig skræmt væk 3—4 gange, men vendte altid kort efter tilbage. Ogsaa en anden aftenfalk, muligens dens make, hadde tilhold i det samme træ.

Senere saa vi flere aftenfalke, og arten synes idethele at være meget almindelig saavel paa den egentlige steppe som paa «skogsteppen» i Minussinsk-egnen. Noget sjeldnere træffes den i utkanterne av taigan paa sydsiden av Sajan. I de aapnere lerkeskoge paa sydskraaningerne av Sajan er den atter almindelig, likesaa i Urjanchai.

Aftenfalken ankommer til Minussinsk-egnen omkring midten av mai, og en ukes tid senere viser de fleste sig ved Krasnojarsk. I slutningen af mai er den paa Minussinsksteppen endnu optat med redebygning og adskillige unger synes ikke at være flyvedygtige før omkring midten av august.

Ved Jenisei sees ofte aftenfalken fange insekter over vandet. Den holder sig her med forkjærlighet paa øerne ute i

floden og pleier i de varmeste timer midt paa dagen at slaa sig tilro paa en utgaaet kvist eller i toppen av en gammel asp eller poppel. Utpaa eftermiddagen vaakner den attor op og sees da ofte drive forskjellige flyveøvelser, hvorunder den snart seiler rolig avsted paa stive vinger, snart kredser hurtig rundt i urolige kast. Straks mørket falder paa, slaaer den sig tilro for natten, gjerne to tre i samme træ. Saavel under nord- som sydtrækket ser man aldrig mere end nogen faa ekspl. i samme følge.

Ved Minussinsk nærmier man sig østgrænsen for aftenfalkens utbredelse, idet den allerede ved Irkutsk er sjeldan og sandsynligvis kun en tilfældig gjæst. Den gaar ikke langt mot nord. Dens nordgrænse som rugefugl i Mellem-sibirien gaar antagelig omtrent ved Jeniseisk og Tomsk, og dens sydgrænse i Urjanchai (paa nordskraaningerne av Tannu-Ola), ved Buchtarma i Altai, Ust Kamenogorsk og Semipalatinsk. I det sydøstlige Altai (Tschuiske steppe) er den ikke bemerket, heller ikke i de høiliggende dele av Centralasien.

I det hele strækker dens rgeomraade sig fra de østlige dele av Tyskland og Østerrike gjennem de nordlige strøk av Kirgisersteppen og Sydsibirien til de fornævnte omraader.

13. *Circus cyaneus*, (L.).

1 ekspl. (ung han) 7. august ved Ust Sistikem, Urjanchai.

1 ekspl. (hun) 18. august, Beikem 10 km. ovenfor rensojeternes tempel.

Sumphøken forekommer temmelig almindelig paa steppen og skogsteppen nordenfor de Sajanske fjelde saavel som i Urjanchai-landet, hvorimot vi ikke bemerket noget eksemplar i den sajanske taiga.

De av Sibirie-ekspeditionen erholtede eksemplarer var paafaldende store, med en totallængde af 51—52 cm.

Nordenfor Krasnojarsk forekommer den i taigaen idetmindste op til polarcirkelen, hvor den fandtes av Sebohm. Efter iagttagne trækeksemplarer at dømme er det mulig, at den ogsaa hækker længere nord. Den er almindelig over hele Vestsibirien og træffes mot syd ned til Kashgar og det sydlige Ala-shan.

Ved Krasnojarsk viser den sig i slutningen av april eller begyndelsen af mai, men hovedmængden ankommer omkring midten af mai. Omtrent ved denne tid sees de første ved Turuchansk, og i slutten af maaneden bemerktes den av Sebohm ved Kureika.

Sumphøken træffes i Sydsibirien fortrinsvis paa steder, hvor smaa træklynger avveksler med aapne marker eller enge, og hvor den har lettere tilgang paa smaagnavere. Dog var den paafaldende faatallig paa visse lokaliteter, hvor det formelig vrimlet av «susliker» (*Spermophilus eversmanni*), og hvor man derfor skulde vente, at en masse rovfugle hadde samlet sig, overensstemmende med, hvad der pleier være tilfældet under museaar i Norge. Muligens er de nævnte smaagnavere for rappe i vendingen for vingede røvere, idet de gjerne holder sig i nærheten av sit hul, i hvilket de i et øieblik forsvinder, naar nogen fare truer.

Fra Krasnojarsk-distriktet forsvinder de fleste sumphøke i første halvdel eller midten af september.

14. *Astur palumbarius*, (L.).

1 ekspl. (ung han) 9. august ved Ust Sistikem, Urjanchai.

Hønsehøken synes at være nogenlunde jevnt utbredt saavel i Minussinsk-distriktet som i Urjanchai, hvor den findes idetmindste ned til nordskraaningerne av Tannu-Ola. Den foretrækker taigaen fremfor de mere eller mindre sparsomt skog-klædte steppeegne, og gaar saavel i Altai som i Sajanfjeldene.

op i de høiest liggende fjeldskoge. Den helt aapne steppe eller ørkentrakterne skyr den fuldstændig. I det lave nord-sibiriske skogland er den jevnt utbredt helt op til trægrænsen ved tundraerne.

I Urjanchai-landet saaes den oftest i den østlige del av territoriet, hvor taigaen er forherskende; nedover Beikem saaes den et par gange paa ærne i floden; derimot bemerktes den ikke ved Ulukem, hvor kun flodens nærmeste omgivelser er skogklædte, mens steppen rundt om er nøken og tildels ørkenn lignende.

Den overvintrer paa de sydsibiriske sletter idetmindste indtil et stykke nordenfor Krasnojarsk. Det av Sibirie-ekspeditionen medbragte eksemplar ligner fuldstændig de typiske fra Skandinavien.

15. *Accipiter nisus*, (L.).

1 gl. hun 28. juli ved Sistikem. Urjanchai.

9 ekspl. (alle yngre) 8—10. august, Ust Sistikem, Urjanchai.

2 ekspl. 16. og 19. august ved Beikem, 10 verst ovenfor rensojernes tempel.

I Minussinsk-distriket hækker spurvehøken i noksaa stort antal saavel i isolerte træklynger ute paa steppen som i sammenhængende større skoge. I den egentlige taiga paa nord-skraaningerne av Sajan synes den at være faatalligere, hvorimot den med forkjærighet slaar sig ned i utkanterne av ur-skogen ut mot steppen. Den forekommer dog jevnt utbredt over Sajan helt op til henimot skoggrænsen.

Ved Ust Sistikem saavelsom langs Beikems øvre løp op-traadte den i en forbausende mængde. Specielt var dette tilfældet ved Ust Sistikem, hvor vi neppe kunde ta en kortere spasertur i teltenes nærmeste omgivelser uten at støte paa flere spurvehøke. Egnen var her overveiende beovkset med

glissen lerkeskog, med smaa, steppelignende enge iblandt. Idethale synes spurvehøken i Sibirien at foretrække den saakaldte «skogsteppe».

De av Sibirie-ekspeditionen medbragte eksemplarer adskiller sig ikke i nogen henseende merkbart fra ekspl. herfra landet.

Spurvehøken er utbredt over storstedelen av den palæarktiske region fra Atlanterhavet til Stillehavet. Saavel ved Jenisei som ved Kolymafloden i Østsibirien gaar den mot nord op til skogens grænse mot tundraerne. Mot syd træffes den i Ásien ned til Chan-su, det sydøstlige Mongoliet og de østlige dele av Tianshan.

I slutningen av september passerer de fleste Minussinsk-distriktet paa sydtræk, og i omegnen av Krasnojarsk sees den ikke efter denne tid.

16. *Buteo vulpinus*, Licht.

2 ekspl. (hunner) 11. august ved Ust Sistikem, Urjanchai.

To hunner av denne vaakeart (ogsaa kaldet *Buteo desertorum*. Daud.) nedlas ved Ust Sistikem den 11. august. Den ene av dem var en ungfugl, kjendetegnet ved, at det ysterste tverbaand paa halen hadde omtrent samme bredde som de øvrige, mens det hos ældre fugle er langt bredere.

De rødbrune fjærkanter var meget fremtrædende hos begge. Paa undersiden var store, langsgaaende, rustbrune flekker, mens de undre haledækfjær var næsten ensfarvet gulhvite, kun undtagelsesvis med svak antydning til tverbaand.

Buteo vulpinus og dens melanistiske form (*B. v. fuscoater*) forekommer almindelig i utkanterne av taigaen saavel nordenfor som søndenfor Sajanfjeldene, og træffes ogsaa, omend mere faatallig, inde i de lavereliggende partier av selve ur-skogen. Langt inde i denne synes den dog ikke at forekom-

me uten ganske undtagelsesvis. Heller ikke liker den ganske aapent steppeland, selv ikke trakter hvor der findes smaa træklynger iblandt. I Urjanchai træffes den sjeldnere i de vestlige egne, hvor steppenaturen mange steder nærmer sig det ørkenlignende, og paa skraaningerne av Tannu-Ola vites den ikke bemerket. Dens sydgrænse i Asien gaar over Urjanchai, den sydlige del av russisk Altai og den nordlige del av Kirgisersteppen; ogsaa paa enkelte steder i Turkestan er spredte par fundet rugende. Mot nord er den paatrustet op til Jeniseisk og Tomsk; et forsløient eksemplar er fundet saa langt øst som ved Irkutsk. Dens vestgrænse gaar gjennem det vestlige Rusland. Ialt er saaledes dens utbredelse i Asien begrænset til et forholdsvis smalt belte.

Denne art har som bekjendt meget stor tendens til variation, og i Afrika, hvor den er vidt utbredt, synes den at danne flere lokalracer.

Da den aldrig sees i Mongoliет under trækket, er det sandsynlig, at ogsaa de i Sibirien ulklækkede fugle hører med blandt dem, som i tiden november—april i betydelig antal besøker Sydafrika (specielt Transvaal og Oranjefristaten). Nogen forløpere viser sig i Sydafrika allerede i midten av oktober, likesom et større antal forlater landet i slutningen av mars. Fra Jenisciprovinssen foreligger ingen data angaaende dens træk; men den er observert ved Minussinsk idet mindst indtil midten av september.

17. *Aquila maculata*, (Gm.).

1 ekspl. (han) 11. august. Ust Sistikem. Urjanchai.

1 ekspl. 18. august ved Beikem. 10 verst ovenfor rensojolernes tempel.

Den første av de ovennævnte eksemplarer tilhørte aberrationen *fulvescens*, Gray.

Denne vakre skrikeorn hækker saavel i Minussinsk-distriket som i Urjanchai-landet, men idethele faatallig. Den liker sig bedst paa lokaliteter, hvor glissen lerkeskog avveksler med apne enge, og hvor steppenaturen gjør sig sterkt gjeldende uten dog at være forherskende. Men man træffer den ogsaa ofte ved flodpartier, som omgis av helt apne steppelandskaper. Ved Jenisei slaar den sig fortrinsvis ned paa øerne i floden og vælger her som utkigsplass store lerketrær eller popler, i hvilke den ogsaa anbringer sit rede. Dette ligger i almindelighet høit og utilgjængelig, men kan ogsaa — hvor passende lokaliteter mangler — findes i ringe høide over marken. Det anvendes flere aar i træk. Begge de av Sibirie-ekspeditionen nedlagte fugle hadde tilhold paa steder, hvor der var fuldt op af ænder, og det syntes, som om de i væsentlig grad levet av disse og av smaagnavere. Efter maaltidet liker denne skrikeorn at bade sig ved strandbredden, hvorefter den pusser og soler sig i et høit træ eller cirkler om høit over redepladsen.

Arten er utbredt fra Frankrike og mellemeuropa (mot nord op til Sydsverige) gjennem hele Nordasien til Japan, Sakhalin og Kamtschatka. I Mellensibirien gaar den neppe længere nord end til Tomsk og Jeniseisk; dens sydgrænse gaar over Urjanchai og Turkestan samt Daurien. Paa den apne Kirgisersleppe vites den ikke fundet rugende.

Efter utgangen av september sees den ikke i Krasnojarsk-distriket.

18. *Pandion haliaetus*, (L.).

1 ekspl. (hun) 10. august ved Ust Sistikem. Urjanchai.

Fiskeoren ruger baade i Minussinskdistriket og i Urjanchai, fortrinsvis ved indsjører, som er meget rike paa fisk, og av saadanne findes der her mange; specielt gjælder dette

Urjanchai, hvor befolkningen kun i liten utstrækning gir sig av med fiskeri.

Vi bemerket den saavel i de østlige dele av Urjanchai som langt vestpaa Sojotsteppen. En og anden saaes her ved Jeniseis bredder, hvor den dog vistnok kun mere tilfældig avla visit.

Fiskeørnen har som bekjendt en meget vid utbredelse. I Asien træffes den over omtrent hele Kina, saavelsom i Turkestan og Persien. Mot nord gaar den ved Ob til skogens grænse mot tundraen; ved Jenisei vites den ikke paatuffet nordenfor Jeniseisk, hvilket vistnok kun beror paa, at egnen er saa litet undersøkt; sandsynligvis vil den vise sig at gaa betraktelig længere mot nord.

Det av Sibirie-ekspeditionen medbragte eksemplar adskiller sig ikke i nogen henseende fra de typiske i Skandinavien.

Galliformes.

19. *Tetrastes bonasia septentrionalis*, Seeb.

1 ekspl. 17. juli ved Kalna i Amyldalen, nær Ust Algiak pass, Sajanfjeldene.

Ved sammenligning med endel norske eksemplarer i Kristianiamuseet viser den av ekspeditionen medbragte sibiriske hjerp sig at ha et litt brunligere anstrok paa undersiden end vore typiske, som den forøvrig ligner.

Ekspeditionens eksemplar blev skudt ved Kalna, et enslig beliggende skoghus øverst i Amyldalen og ikke langt fra Ust Algiak pass, som ligger i en høide av vel 1400 meter over havet og danner den letteste adkomst fra Sydsibirien til rensojoternes territorium ved Jeniseis kilder. Paa den høiestliggende del av passet vokser der endnu naaleskog, men denes utseende viser, at man nærmer sig skoggrænsen. Søn-

denfor passet saa vi ingen hjerper, men de russiske kolonister berettet, at den skulde forekomme langs Sistikem helt ned til denne elvs utlop i Beikem, altsaa ned til de centrale dele av rensojoternes territorium. Dette er, saavidt vites, hjerpens sydgrænse i denne del af Asien; vestenfor gaar den ned til russisk Altai, og østenfor til det nordøstlige Mongoliet, Mandsjuriet og Nordkina.

Mot nord strækker hjerpens utbredelse i Jeniscidalen sig til Kureika og i Obdalen næsten til Oborsk.

I den sajanske taiga er den væsentlig indskrænket til de lavereliggende egne, likesom den er almindelig paa de skogbevokste dele av lavlandet nordenfor. Ved sydgrænsen av Abakansteppen, hvor de nordligste, med ædelgran, bjerk og andre træsorter bevokste utløpere av Sajanfjeldene danner en brat overgang til steppen, finder man hjerpen i umiddelbar nærhet av steppen med dens egenartede dyre- og planteliv. Paa den sydsibiriske skogsteppe viser den sig kun undtagelsesvis og om vinteren.

I Krasnojarsk-distriktet utklækkes ungerne som regel i slutningen av juni. Ifølge befolkningens beretninger synes hjerpen i Sibirien ikke at være fuldt saa stationær som hos os. Idet mindste angis den enkelte aar at foreta længere vandringer om høsten. Et saadant aar var, ifølge konservator Tugarinow, 1905. I første uke av oktober foregik der dette aar et større træk forbi Krasnojarsk. Under dette kunde man støte paa hjerper næsten overalt, selv i parkerne inde i byen. Trækket foregik i hovedsaken fra øst til vest.

20. *Tetrao tetrix viridanus*, T. Lorenz.

1 ekspl. (ung han) 8. august ved Ust Sistikem, Urjanchai.

De i Mellem-sibirien optrædende aarfugl tilhører underarten *T. tetrix viridanus*. Det av Sibirie-ekspeditionen medbragte

eksemplar var en kylling, med en totallængde av kun 37 cm. Den adskiller sig neppe paaviselig, fra norske ungfugle paa samme stadium.

Aarhanen er almindelig saavel i Minussinsk-egnen som paa visse steder i utkanterne av taigaen i Urjanchai. Det nedlagte eksemplar floi op paa faa meters avstand mellem endel ripsbuske, og viste sig ved eftersyn at være ganske proppet med modne bær, av hvilke der overalt ved Sistikems nedre løp fandtes en sand overflod.

Langs Abakanfloden syntes arten at være meget almindelig. Fra vor leirplads paa en ø i Abakan litt nedenfor Askys kunde vi saaledes i midten av juni hver aften høre aarhanen spille fra træklyngerne paa den anden side av floden. Det klang helt hjemlig.

I Krasnojarsk-distriktet er aarfuglen særdeles almindelig og forekommer særlig i mængde paa skogsteppen. Nordover avtar den i antal, men er dog som en stor sjeldenhed fundet ved Jenisei helt op til 68° n. br. I Ural gaar den op til ca. 67°, ved Ob til 66°, ved Lena til polarcirkelen og ved Kolyma endog til 68½° n. br. Mot syd findes den i Ural til 51°, i Turgai-distriktet til 49°, længere øst ned til fjeldskogene i Tianshan og til den sydlige del av Ussurilandet.

De sibiriske og østrussiske aarfugl adskiller sig idethole fra de vesteuropæiske ved at ha et bredere hvidt vingespeil; men ogsaa inden Sibirien findes forskjellige lokalracer, som uten sikker grænse gaar over i hverandre. Konservator Johansen i Tomsk henfører aarfuglene fra denne egn til en egen underart, *T. tetrix tschusii*, hvis berettigelse dog muligens tør være noget tvilsom.

21. *Tetrao urogallus taczanowskii*, (Steineg.).

1 ekspl. (roi) 12. august ved *Ust Sistikem. Urjanchai.*

Forskjellen mellem de sibiriske og skandinaviske storfugl er ubetydelig og ikke altid let at fastslaa, medmindre man har større serier for sig, idet særlig ungfuglene ofte kan være meget like. Sibirie-ekspeditionens eksemplar ligner saaledes fuldstændig endel norske i Kristiania-museet, kun med undtagelse av, at de brune tverbaand paa halen er mere uregelmæssige og mere antar karakteren av spragling.

Storfuglen er jevnt utbredt i taigaen saavel paa sletterne nordenfor som i Sajanfjeldene, hvor den forekommer helt op i den øvre skoggrænse. I Urjanchai træffes den i utkanterne av taigaen paa Sajanfjeldenes sydkraaninger, selv der, hvor kun ganske smale lunger av urskog strækker sig ut i det omgivende steppeland. Mot nord gaar den ved Jenisei i almindelighed ikke nordenfor 67° n. br. Østenfor Jenisei er den endnu særdeles almindelig ved øvre og nedre Tunguska og forekommer rugende til Baikalsjøen, men længere øst erstattes den af *Tetrao urogalloides*. Midd. I Altai og Vestsibirien er den almindelig; ved Ob gaar den op til 66° og paa Ural til 65° n. br.

Ved Lena og dens biflod Aldan optræer den ikke saa sjeldnen paa de samme lokaliteter som *Tetrao urogalloides*, og er her bemerket op til 64—65° n. br.

Ungerne utklækkes i Krasnojarsk-distriktet omkring 1. juli.

Gruiformes.

22. *Melanornis grus*, (L.).

1. ekspl. (han) 8. august ved *Sistikem, Urjanchai.*

Tranen er almindelig i utkanterne av taigaen og langs floderne inde i denne saavel paa nordsiden som paa sydsiden

av Sajan og inde i fjeldtrakterne. Særlig ved Kushabar bemerket vi mange av dem. Senere saaes den flere gange under kanofarten olover Amyl. De sat gjerne i fjæren eller paa fuktige enge i nærheten av floden og ga sig paa lang avstand tilkjende ved sine sterke, meget karakteristiske skrik, men tillot os aldri at komme paa nogenlunde rimelig hold.

Det av ekspeditionen medbragte eksemplar, som ikke i nogen henseende kan sees at avvike fra de norske, blev skutt ved Sistikems nedre løp, tre—fire mil ovenfor denne elvs utløp i Beikem. Vi kom med vor lille tommerflaate i stille solskinsveir langsamt drivende ned langs den forholdsvis høie elveskrænt, da vi fik høre skingrende traneskrik straks indenfor denne, men uten al se fuglene. Saa forsiktig som mulig la vi til land, og jeg krevet sammen med ekspeditionens geolog op over skrænten. Idet samme vi stak hodet og bosspiperne op over denne, lettet to mægtige traner paa 40—50 meters avstand. Det smaldt, og den ene av dem styrtet til marken. Den hadde en totallængde af 104 cm.

Under tilbakereisen nedover Beikem og Ulukem traf vi etter mange traner, og denne gang oplraadte de ofte i større flokke. De sat gjerne i fjæren paa flodbredden eller nogen av øerne, ofte like i vandkanten og lot os undertiden seile saa nær, at vi kunde faa skud paa dem. Specielt lyktes dette godt, naar vi lot, som om vi ikke saa dem og vilde ro forbi. Efter mængden og opførselen at dømme var disse traner (saavelsom de sammesteds optrædende store gaaseflokkene) aapenbart paa træk, og mange av dem kom kanske langt nordfra. Ellers er det vistnok forholdsvis færre arter, som vælger ruten over Øvre Jenisei og Tannu Ola. Mange synes efter de foreliggende beretninger at ta veien over Angara og Baikal.

Over hele det av ekspeditionen bereiste distrikt synes tranen at forekomme talrikst i taigaen og uto Kanterne av denne,

paa de høitliggende fjeldmyrer saa vi den ikke; derimot forekommer den ofte paa «skogsleppen» og imellem ogsaa i det egentlige steppeland. Paa Abakansteppen kan man saaledes støte paa den her og der, selv ved ganske smaa vandsamlinger, som tørrer ut om sommeren.

I midten av august kan man se flyvedygtige ungfugle streife om paa Minussinsksteppen, og i midten av september passer store flokke forbi paa sydtræk.

Til Krasnojarsk-egnen ankommer de første traner i tiden 15—25. april, men hovedtrækket foregaar først i slutningen av maaneden, og et par uker senere viser den sig ved nordgrænsen for sin utbredelse, omkring Turuchansk, hvor den forøvrig er meget sjeldan. I den første tid efter ankomsten holder tranen sig i småaflokke paa 6—7 ekspl. og tar ikke fat paa familielivets forpliktelser, før de mosemyrer, hvor den pleier at anbringe redet, er blit nogenlunde snebare eller tørre. Efterat ungerne er blit flyvedygtige, forlater den skogmyrerne og holder da mere til paa marker og enge, idet den nu og da, fortinsvis midt paa dagen, avlægger besøk ved vandet.

Under aar med mildt høstveir foregaar høsttrækket senere og med flere avbrytelser end i kolde aar.

De nordsibiriske traner har ofte blekere farver end de vest- og mellemeuropæiske, hvorfor de af enkelte forskere henføres til en egen underart, *M. grus liffordi*. Sharpe.

Sydgrænsen for tranens rugeomraade i Asien gaar over Kirgisersteppen samt de nordlige og vestlige dele av Turkestan. Mot øst træffes den hækkende endnu ved Anadyr, men ikke paa Kamtschatka.

23. *Crex crex*, (L.).

1 ekspl. 5. juni, nær munningen av Abakanfloden.

Ovennævnte eksemplar blev skudt like yed teltene paa en

ø i Jenisei ikke langt fra Abakanflodens utløp. Akerrixen var overordentlig tårlig paa denne lokalitet. I en liten samling tætstaaende, fortørkete plantestængler like bak telteene hadde et ekspl. tat bopæl og lot hver aften med en ganske enestaaende utrættelighet høre sit raspende skrik, som blev mottat med alt andet end velvillige uttalelser av ekspeditiōnens medlemmer, som blev forstyrret i sin nattero. Den begyndte gjerne, idetsamme vi ved 10 11-tiden var kommet i soveposerne og holdt paa at sovne, og skrek saa uavladelig fra en plads like utenfor teltvæggen. Naar en av os stod op og ved alle tænkelige midler søkte at fordrive den, tidde den stille for en stund snek sig ubemerket bort til et noget sikrere sted, men vendte altid tilbage og begyndte paa ny frisk, saasnart forfølgeren var kommet i posen igjen og holdt paa at sovne. Tils slut faldt den paa sine gjerninger.

Forulen ved Abakan findes Akerrixen utbredt over hele Minussinsksteppen og paa passende lokaliteter i Sajanfjeldene helt op til skoggrænsen, samt langs Ulukem i Urjanchai-landet.

Ved Jenisei, hvor akerrixen træffes helt op til 60° n. br., naar den østgrænsen for sin utbredelse; nogen eksemplarer er paatruffet i de centrale dele av Kansk-distriktet, men ved Baikal er den allerede forsvundet. Mot syd er den i Vestasien fundet rugende i Turkestan.

Den hører til de sent ankomne trækfugle. Ved Krasnojarsk viser den sig først i tiden 15—25. mai, og i midten av juni kan man her finde friske, fuldlagte kuld. Angaaende dens høsttræk ved Jenisei kan intet bestemt uttales, men de fleste forsvinder sandsynligvis i sidste halvdel av august.

Charadriiformes.

24. *Vanellus vanellus*, (L.).

9 ekspl. 22—27. juni. Ust Kamuischta, Abakansteppen.

Viben hækker almindelig paa slettelandet nordenfor Sajanfjeldene, isærdeleshed i steppegnene, saavel som i flate landskaper i Urjanchai, men gaar ikke langt op paa fjeldene.

Paa Abakansteppen er den almindelig paa flere lokaliteter, hvor terrænet er tilstrækkelig fugtig. Saaledes saa vi den oftere under reise opover steppen den 11. juni.

Specielt forekom den i stort antal paa det tidligere omtalte sumpige terræn ved Ust Kamuischta, hvor jeg talte mindst 40 par. De opførte sig noiagtig paa samme maate som viben pleier at gjøre herhjemme, og cirklet til at begynde med rundt os under ophidsede skrik, hvorunder de ofte nærmet sig inden skudvidde. Da nogen var skudt, blev de imidlertid forsigtigere, men fulgte dog gjerne efter længere stykker og advarte de øvrige vandfugle ved sine skrik, der klang saa hjemlig, at man kunde tro sig hensat til Lister eller Jæderen. Om aftenen var de lettest at komme i hold.

Ogsaa omkring Minussinsk er den meget almindelig, ikke alene paa steppen, men ogsaa paa «skogsteppen», hvormot den kun undtagelsesvis forekommer paa aapne sletter inde i taigaen. I Urjanchai bemerket vi den et par gange under kanofarten nedover Ulukem, men ikke i større antal.

Fra Minussinsk-egnen forsvinder den i slutningen av august, og fra Urjanchai omkring 14 dage senere.

Til Krasnojarsk-distriktet indlinder den sig om vaaren i tiden fra 15. til 25. april, ialmindelighet i smaaaflokke paa 10—15 eksemplarer, som gjerne i den første tid har tilhold paa lavliggende, med snevand fyldte steppepartier. De viber, som hækker i trakten, skiller sig snart ut i enkelte par, hvormot an-

dre, sandsynligvis længere nord bosatte fugle vedblir at streife om i smaaflokke og tilslut forsvinder.

Den ruger her helst paa vaatlændte, med lav vegetation bevokste myrer, hvad enten disse ligger ved en flod eller omgitt av steppeland; men paa skogmyrerne søger man den forgjæves. Fuldblæste, friske kuld æg kan findes fra slutningen af maj.

Viben hækker paa gunstige lokaliteter over størstedelen av Sydsibirien, men gaar ikke langt mot nord. I Ural er den fundet op til 59° n. br. og ved Ob op til 57° . Mot øst er den endnu almindelig i Ussurilandet, Daurien og den sydlige halvdel av Irkutsk guvernemant, men træffes ikke ved Lenafloden. Ved Jenisei gaar den neppe normalt nordenfor 58° n. br. Mot syd træffes den endnu ved Hoangho's øvre løp og i de sydlige dele av Turkestan.

25. *Aegialites dubius*, (Scop.).

3 ekspl. 22. og 23. juni ved *Ust Kamuischta*, Abakansteppen.

1 ekspl. 2. juli ved *Abakanflodens nedre løp*.

De tre første eksemplarer av dverglo blev skudt den 22. juni paa den tidlige omialte sumpterræn ved *Ust Kamuischta*. De hadde tilhold ved smaa, lerete vandpytter av faa meters utstrækning, var sky og urolige av væsen, floi om fra den ene vandpyt til den anden, satte sig ofte, løp litt omkring, men floi straks efter op paany. Flere par hadde tilhold paa denne lokalitet.

Det sidste eksemplar nedlas paa bredden av *Abakanfloden* under tilbakereisen til Minussinsk.

Arten er almindelig saavel i Minussinsk-distriket som i Urjanchai, men gaar intet sted langt op paa sjeldene. Vi bemerket den bl. a. ved saltsjøen Tagarskoe osero 18 verst sydøst for Minussinsk.

Den er almindelig over hele Sydsibirien. I Permguvernementet ruger den op til 60° n. br., i Jeniseidistriket til ca. $61\frac{1}{2}^{\circ}$ og ved Lena til 65° n. br. Paa Kamtschatka forekommer den ikke.

Over størstedelen av sit utbredelsesfelt ved Jenisei er den meget almindelig. Ved Krasnojarsk pleier den at indfinde sig i tiden 5–15. mai og streifer endnu nogen tid om i smaaflokke, før de enkelte par skiller sig ut.

Den er ikke særlig noe paa lokaliteterne og findes saavel ved bredden av Jenisei som ved smaaelve eller aaer, ofte ogsaa ved stille vand inde paa steppen. Ungerne utklækkes i slutningen af juni. Endel eksemplarer, som av en eller anden grund ikke ruger, træffes hele sommeren igjennem streifende om ved elvebredderne, men saasnart der viser sig trækflokke av høinordiske snepper, som f. eks. *Tringa ferruginea* og *Tringa temminckii*, slutter de sig straks til disse og tiltrær reisen sydover sammen med dem. I slutningen av august er de allerflestefor svundet.

26. *Numenius arcuatus lineatus*, Cuv.

1 ekspl. (han) 27. juni. *Ust Kamuischta*, Abakansteppen.

Et par storspover hadde tilhold i sumpterrænet ved *Ust Kamuischta*, hvor jeg første gang traf den den 22. juni. En av dem fulgte mig et langt stykke, kredsende skrikende om i nærheten og satte sig nu og da ned, men passet altid paa saavel naar den sat som i flukten at holde sig utenfor skudvidde. Fem dage senere traf jeg den paany, og da maatte den bite i græsset.

Arten synes at være almindelig paa Abakansteppen. Vi hørte den flere gange under kanofarten nedover Abakan.

Ogsaa paa Minussinsksteppen og paa stepperne i Urjanchai forekommer den i temmelig stort antal; i «skogsteppe»-land-

skaperne forekommer den derimot kun der, hvor der findes større aapne strækninger iblandt.

Ved Minussinsk kan forsinkete trækflokke sees endnu 20—25. mai, mens æg er fundet allerede 19. mai.

Ved Krasnojarsk viser de første sig i tiden 5—15. mai, men hovedtrækket finder ikke sted før 15—20. mai. Den ankommer i flokke paa flere dusin stykker og gir sig allerede i stor høide tilkjende ved sine karakteristiske skrik. Man finder den oftere bosat paa græsmyrerne langs elvene end paa større mosemyrer.

I de første dage av september finder sydtrækket sted. Fuglene trækker da om natten i smaa flokke og gir sig likesom om vaaren tilkjende fra høiden ved sine skrik. I tiden 13—20. september avsluttes høsttrækket.

I Minussinsk-distriktet begynder den allerede omkring 25. juli at samle sig i flokke, undertiden paa hundreder.

Den østlige form av storspoven er utbredt over Kirgisersteppen, Sydsibirien, Mongoliet og Ussurilandet til Japan. Dens nordgrænse er ved Ob omkring 67° n. br., ved Jenisci 61½° og ved Lena 56°. Den synes idethele bedre at fordre stepperne end den typiske *Numenius arquatus*.

Det av Sibirie-ekspeditionen medbragte eksemplar avviker neppe merkbart fra norske eksemplarer.

27. *Totanus totanus*, (L.).

6 ekspl. 22—27. juni ved Ust Kamuischta, Abakansteppen.

Den første av de ovennævnte eksemplarer, skudt 22. juni var en ung han; de øvrige var ældre fugle, allesammen av fuldstændig typisk utseende.

Rødstilken var meget almindelig i sumpterrænet ved Ust Kamuischta. Ellers bemerket jeg den spredt et og andet sted paa Minussinsk-steppen saavelsom ved Ulukem, men ikke i

større antal; sandsynligvis er den forholdsvis sjeldent i Urjanchai. Ved Minussinsk angis den at forekomme faatalligere i særlig tørre somre, da mange mindre vandsamlinger paa steppen ganske forsvinder.

Den har en vid utbredelse inden den palæarktiske region, men gaar i Asien ikke langt mot nord. I Jeniseidalen vites den saaledes ikke paatruffet nordenfor indsøen Shira, og naar altsaa ikke saa langt op som til Krasnojarsk. I Vestsibirien naar den i det mindste op til egnene omkring Tjumen, i Ural til 58° n. br. og i Europa til Lapland.

Mot syd træffes den i Asien ned til det nordøstlige Turkestan, Ladak og Sa-tschoi.

28. *Totanus glareola*, (L.).

15 ekspl. 22—27. juni. Ust Kamuischta, Abakansteppen.

Grønbensneppen hækket meget almindelig i sumplandet ved Ust Kamuischta, paa de samme lokaliteter som rødstilken.

Den 24. juni fandt jeg her et rede med 4 rugete æg. Det laa paa en tue, beskyttet mot solen av noget græs, som hang utover det fra alle kanter og næsten helt skjulte det. Redeskauen var omkring 3 cm. dyp og i bunden belagt med noget tørre pinder og græsstraa. Dens diameter var 6—7 cm.

Fuglen sloi av paa kun 1 meters avstand, satte ret tilveirs og forsvandt efter at ha gjort et par runder omkring redeladsen.

De nedlagte fugle hadde et fuldstændig typisk utseende.

Arten er almindelig utbredt paa stepperne saavel nordenfor Sajan som i Urjanchai, hvor vi bemerket den paa flere steder. Noget sjeldnere fins den paa skogsteppen, hvorimot den ikke trænger langt ind i taigaen. Heller ikke forekommer den i fjeldtrakterne.

Hovedmængden trækker sydover fra Urjanchai i første halvdel af august.

Ved Krasnojarsk viser den sig i tiden 5—15. mai, men noget stort antal bemerkes ialmindelighet ikke under vaartrækket her. Under polarkredsen sees den, ifølge Seeböhm, omkring 10. juni eller nogen dage før.

Den synes i Jenisei-distriket at være talrikst i det nordlige, mot tundraerne grænsende skogomraade, hvor skogen tyndes og hyppig avløses af myrer eller fuktige nes, som byr den gode livsbetingelser. I Turuchansk-distriket under 63—66° n. br. er den saaledes sædeles almindelig. Den træffes her fortinsvis paa græsmyrerne, langs elvene og paa de lave øer i Jenisei, men ogsaa paa mosemyrer inde i taigaen.

Tugarinow fortæller om et tilfælde, i hvilket grønbensneppen — ligesom *Totanus ocrophus* — hækket i et træ. Han spadserte den 12. juli 1908 (gl. stil) omkring i den ødslige taiga i Pakulicha-elvens dalføre, da han pludselig i en liten lørgran omkring tre meter over marken paa en tynd, horizontalt løpende kvist fik øie paa et rede, over hvis kant en langnebbet fugl kikket frem. Først da han rystet træet, fløi fuglen — en grønbensneppe — frem og satte sig i et træ et snes meter borte. Redet var fra aaret forut og tilhørte en eller anden trosteart; det var sterkt nedsmuldret i kanterne og var i bunden fyldt med nedfaldent, løst materiale; fuglen hadde ikke gjort noget for at utbedre det. I redet fandtes 4 friske æg, som nu opbevares i Krasnojarsk-museet.

Ungerne utklækkes i Krasnojarsk-distriket i første halvdel af juli. Saasnart de unge er blit selvhjulpne, samler snepperne sig i flokke paa nogen dusin eksemplarer; dette finder ved Krasnojarsk sted i de første dage af august.

Sydtrækket, som finder sted tidlig, men for enkeltes vedkommende ikke før henimot slutningen af september, synes

at foregaa med hyppige avbrytelser og finder sted saavel om dagen som om natten.

Grønbensneppen er utbredt over næsten hele Sibirien og forekommer mot nord op til de sydlige dele av tundraen. Mot øst er den endnu i Kolyma-deltaet overordentlig talrik, hvorimot den ikke vites fundet i Tschuktcher-landet og Anadyrdalen. Ved Lena eller paa Taimyr gaar den ikke nordenfor 71° n. br. Naar undtas et ekspl., som i juli 1902 nedlas paa Kolgujew, vites den ikke pastruffet paa øerne i Ishavet utenfor Nordrusland og Sibirien.

29. *Actitis hypoleucus*, (L.).

1 ekspl. 6. juni paa en ø i Jenisei nær Abakanflodens munding.

1 ekspl. (hun) 12. juni ved Abakanfloden nær Askys.

1 ekspl. (han) 24. juni, Ust Kamuischta, Abakansteppen.

4 ekspl. 21—31. juli, Ust Sistikem, Urjanchai.

De første av de ovennævnte eksemplarer (skudt 6. juni) var en hun med et stort, næsten klækkefærdig æg i ovidukten. Tre av eksemplarerne fra Ust Sistikem var ungfugle. Alle hadde et fuldstændig typisk utseende.

Strandsnipen, som er almindelig overalt paa passende lokaliteter i lavlandet saavel i Minussinsk-egnen som i Urjanchai, og som ogsaa forekommer i de dypere elvedale mellem Sajanfjeldene, bemerket jeg flere gange allerede under jernbane-reisen gjennem Sibirien.

Langs Abakanfloden var den ganske almindelig og lot ofte høre sin fra Norges dale saa velbekjendte, pipende stemme, naar den paa dirrende vinger fløi op og ned langs flodbredden.

Den 13. og 14. juni fandt vi paa en ø noget nedenfor Askys, hvor vi hadde slaat leir i nogen dage, to strandsnipe-reder, hvert med 4 friske æg. De laa begge temmelig langt inde

paa land, 60—70 meter fra vandet, og lignet fuldstændig de rede, man finder hjemme i Norge. Ved det ene rede floi den rugende fugl av paa 3—4 meters hold slog sig ned 10—12 meter borte og anstillet sig saaret, idet den rystet vingerne og indtok en ynklig krumbøjet stilling. Herunder blev den skudt, hvorefter æggene medtokes og utblæstes. Ved det andet rede floi fuglen av i kun en meters avstand, men tok direkte veien til elven uten at se sig tilbake. Redet laa mellem endel høit græs paa en tue og skjultes ganske av en utoverhængende dusk tørt græs.

Den 24. juni fandtes et tredie rede paa en ø utenfor sumpterrænet ved Ust Kamuischta. Ogsaa dette laa indenfor teltene omkring 70 meter fra vandet. Det hadde samme utseende som de øvrige og laa paa et tørt sted under en liten, utoverhængende busk. Æggene var sterkt ruget, og fuglen trykket saa sterkt, at den først forlot redet, da jeg holdt paa at ta den med hænderne. Den anstillet sig saaret og blev skudt nogen faa meter fra redet. Redet var fundet av Jensen nogen tid iforveien, og det syntes, som om vore gjentagne tidligere besøk hadde gjort fuglen tryg paa, at der ingen fare var at vente fra vor side.

Saavel ved Amyl som ved Sistikem saa vi ofte strandsniper, selv inde i de mest dystre partier av urskogen. I steppeplanet forekommer den ved saltsjører, hvis vand er udrikkelig for mennesker, men brukbart for kvæget; ved meget salte sjører, hvor vandet var udrikkeligt ogsaa for kvæget, bemerktes den derimot ikke.

Strandsnipen har en vid utbredelse inden den palæarktiske region. Ved Jenisei ruger den op til ca. 68° n. br., længst mot nord rigtignok saatallig; ved Lenagaard den op til polarcirkelen, og ved Jana er den paatruiset op til 70½° n. br. Ved Anadyr sees den sjeldent, og ved Kolyma vites den ikke

bemerket. Dens sydgrænser i Asien falder omtrentlig sammen med den palæarktiske regions.

Ved Krasnojarsk indfinder den sig ialmindelighet straks efterat floden er gaat op, hvilket vil si omkring 20. mai. Den ankommer i smaa flokke, som imidlertid snart skiller sig ut i enkelte par og tar fat paa familielivets plikter. Naar de unge er vokset til, begynder familien et mere omstreifende liv. Avreisen finder efterhaanden sted i sidste halvdel av august delvis ogsaa i første halvdel av september.

30. *Machetes pugnax*, (L.).

4 ekspl. (hanner) 21. og 22. juni. Abakan ved Ust Kamuischta.

Ved bredden av Abakanfloden, like ved munningen av en stille os, som strakte sig indover i retning av sumplandet ved Ust Kamuischta, hadde en flok paa omkring 15 brushaner valgt sig spilplads paa en bitteliten, flat, gruset holme, det eneste, som raket over vandet av en større, nu oversvømmet stenfjære, utenfor den lille grusbanke gik flodstrømmen med rivende fart, og paa insiden var banken ved et ganske grundt litet vandløp adskilt fra den vidjeklædte pynt av holmen, hvor vi hadde opslaat vore telte.

Da vi den 20. juni med vores kanoer under fuld fart passeret forbi grusbanken, spillet omkring 15 brushaner der; nogen af dem var sortaktige, andre brune, en enkelt ganske hvid. De tok liten notis av os, men fortrak dog, da vi svinet kanoerne tilbake op mot banken. Dagen efter gjorde vi en avstikker ned til stedet fra leirpladsen, som laa faa hundrede meter borte, og det lyktes da at nedlægge to af kampbanerne i et skud. Senere avla vi gjentagne besøk og skjøt to til. En av disse kastet sig i elven og forsøkte ved svømning at redde sig ind til krattet paa holmen, men blev knepet av Fritz Jensen som i hastverket gik paa hodet i elven, der

her naadde ham opunder armene. Fuglene var svært lilt sky, naar man kun undgik at larme med aarene.

Bortset fra denne leilighet saa vi ikke flere brushaner under reisen. Ifølge Sushkin træffes brushanen sparsomt i Minussinsk-distrikttet paa gjennemtræk og er fundet rugende i omegnen av indsjøen Shira, men forøvrig kjender man litet til dens utbredelse i disse egne. I slutningen av mai fandt han i nærheten av Minussinsk forsinkete gjennemtrækkende brushaner i følge med *Limonites subminuta*, likesom han saa et ekspl. ved Kemtschik den 2. september.

Brushanen hækker paa tundraerne over hele den palæarktiske region, men er ikke like utbredt mot syd i de forskjellige egne. Syd for Baikalsjøen angis den saaledes kun at forekomme paa trækket, og i Ussurilandet eller Kina vites den slet ikke paatruffet. Ved Krasnojarsk forekommer den derimot almindelig paa gjennemtræk.

I Jeniseidistrikttet forekommer den særdeles talrik paa tundraerne og er som sagt fundet bosat i Minussinsk-egnen, men om dens opræden paa det mellemliggende omraade foreliger intet. Den er paatruffet paa vestsiden av Taimyr under $76^{\circ} 8'$ paa de Nysibiriske øer, men ikke konstateret rugende her. I øst gaar den mot syd ned til Amurs øvre løp og ved Lena op til $72-73^{\circ}$ n. br. Ved utløpet av Indigirka og Kolyma er den fundet rugende i overordentlig stort antal.

I de nordlige dele av Barabasteppen er den talrik saavel om sommeren som under træktiderne.

Gjennemtrækket foregaar ved Krasnojarsk sent, ifølge Tugarinow omkring 25-30. mai, ved hvilken tid man ofte kan se den i flokke paa bankerne ved Jenisei. Ved Turuchansk viser den sig i tiden 25. mai til 15. juni, og paa Taimyr ikke før omkring midten av juni.

Paa Taimyr under 75° n. br. bemerket Middendorf den paa

sydtræk 25. august. Omtrent samtidig sees de første paa sydtræk ved Krasnojarsk.

31. *Gallinago megalia*, Swinh.

- 1 ekspl. (han) 17. juni ved Abakanfloden nær Askys.
2 ekspl. (han, hun) 22. og 25. juni. Ust Kamuischta, Abakan-steppen.

1 ekspl. (hun) 21. juli. Ust Sistikem. Urjanchai.

Denne bekkasin forekommer almindelig i taigaen og paa skogsteppen i Minussinsk-distrikttet, likesom paa Abakanflodens skogklædte øer og bredder, hvorimot den ikke synes at begi sig ut paa den helt aapne steppe. I Sajanfjeldene forekommer den helt op til skogens øvre grænse. I Urjanchai blev den fundet av os ved Ust Sistikem; men vites ikke tidligere observeret paa nogen anden kant av landet.

Den 12. juni fandt Fritz Jensen i nærheten av vor leirplads paa en ø i Abakanfloden straks nedenfor Askys et rede av denne art. Det indeholdt 4 æg, som medbragtes til Norge.

Redet laa paa en tue i en med lavstammete løvtrær befolkset del av skogen, paa helt tørt, tuet terræn, og fuldstændig skjult av den omgivende alenhoie vegetation av græs, *Angelica*, etc. Det bestod kun av en liten, meget grund fordypning. I bunden av denne laa nogen over 10 cm. lange, tørre græsstraa, som saa ut til at ha ligget paa stedet før og kun at være ordnet meget litet paa fuglen.

Bekkasinen fløi av paa kun en meters avstand og satte først ret tilveirs, hvorpaa den slog sig ned i 5 meters avstand, bredte ut vingerne og halen og lot, som om den var saaret. Derpaa sprang den fem meter længere bort og gjentok samme manøvre. Da Jensen ropte efter gevær, løp den ind i græsset og blev borte. Fem minutter efter kom den imidlertid løpende tilbake med opstrakt hode og saa sig opmerk-

somt omkring, men da Jensen med et klik spændte geværhånen, fløi den op og blev borte.

Senere drev den længe flyvekunster omkring stedet. I et par hundrede meters høide over marken for den længe rundt i cirkler af omkring 4–500 meters diameter. Under flukten lot den stadig høre en lyd der klang omtrent som: „Tschre, tschre, tschre“. Imellem fløi den frem med raske vingeslag for saa at la sig gli frem paa stive vinger et stykke. Herunder dalte den ikke nedover, og der hørtes ingen lyd. Efter at ha cirklet rundt en tid paa denne maate i omtrent samme høide dalte den saa hurtig ned mot krattet, i meget steilere fald end enkeltbekkasinen (*Gallinago gallinago*) pleier; faa meter over marken skar den atter ret op igjen i en meget skarp vinkel. Under dens dalen ned mot marken rystedes vingerne sterkt, samtidig som der hørtes en susende, vibrerende lyd. Vingerne holdtes herunder i en halvt sammenbøjet stilling med spidsen rettet bakut, og bevægedes i kraftige, hurtige slag frem og tilbake. Senere hadde jeg flere gange paa forskjellige steder langs Abakanfloden anledning til at sludere denne bekkasins eiendommelige flukt. Ofte pleier den efterat ha slaat ned som foran omtalt at skrike «Schrio, schri, schri, schri» flere gange gjentat, idetsamme den atter hæver sig op. Dette skrik klinger noget forskjellig fra tidligere omtalte «tschre», som høres, naar den flyr ret frem i cirkel.

Den 24. juni fandt vi atter ved Abakan i nærheten av Ust Kamuischta et nyt kuld paa 4 æg, der hadde omtrent samme utseende som de første og likesom disse medbragtes til Kristiania-museet.

Gallinago megala optraatte flere steder paa de samme lokaliteter som *Gallinago gallinago*, men skilte sig ved sin paringsflugt og sine skrik paa en paafaldende maate ut fra denne.

I det tørre græs i kanten av den aapne steppe paa vestsi-

den av Abakanfloden støtte jeg gjentagne gange op enkelte bekkasiner, som lot høre en besynderlig lav, klikkende lyd nede i græsset, før de fløi op. Jeg antok disse for at tilhøre *Gallinago megala*, men fik desværre ikke arten med sikkerhet konstateret.

Gallinago megala er som sagt mere bundet til skogene end til de aapne landstrækninger; selv ut paa større skogmyrer synes den mindre hyppig at begi sig. Hvor den forekommer, gjør den sig under «spiltiden» om vaaren let bemerket. Som øftest begynder den sine flyveøvelser ved skumringens indtræden, men ofte ogsaa før.

Den er utbredt over den sydlige del av Øst- og Mellem-sibirien. Mot vest fins den endnu rugende over hele det russiske Altai, og da den er paatruffet i juli ved det øvre løp av floden Kobdo, er det ikke usandsynlig, at den ogsaa vil vise sig at ha tilhold paa Tannu-Ola fjeldene syd for Urjanchai. Paa det sibiriske sletteland gaar dens vestgrænse omtrent ved den Kulundinske steppe og Tomsk. Mot øst træffes den endnu i Ussurilandet. Den gaar ikke langt mot nord. Dens nordgrænse ved Jenisei ligger saaledes mellem 58° og 59°, og i Østsibirien er den ikke fundet nordenfor Stanovoi-fjeldene, heller ikke paa Kamtschatka.

Ved Omsk sees den kun leilighetsvis utenfor forplantnings-tiden eller som forvildete eksemplarer. Ved Krasnojarsk, hvor den er særdeles almindelig, forsvinder de sidste i midten av september.

32. *Gallinago gallinago raddei*, (Buturl.).

1 ekspl. (hun) 23. juni, Ust Kamuischta, Abakansteppen.

Enkeltbekkasinen ruger almindelig og delvis endog talrik paa gunstige lokaliteter i Minussinsk-distriktet og Urjanchai, saavel paa de aapnere steder som i skogtrakterne, men gaar

ikke langt op i de Sajanske fjelde. Ved Abakanfloden kunde vi paa forskjellige steder daglig høre den eiendommelige brækende lyd, som fremkommer under dens parringsflugt.

I Sydsibirien som hos os liker den sig bedst paa fugtige græsmyrer eller enge, og oprører talrikst, hvor der er nok av denslags, hvad enten de nu ligger i skogdistrikterne, paa skogsteppen, steppen eller langs floderne. I Urjanchai, hvor jordbunden i stor utstrækning (i den vestlige del av landet) er tor og ørkenartet, blir den derfor mere uregelmæssig i sin opræden, skjønt den kan være almindelig nok ogsaa her paa lokaliteter, som passer den.

Idethele har den en meget vid utbredelse i Jenisei-distriket, hvor den er fundet af Middendorf helt oppe ved Baganida, under 70° n. br. Ved Ob forekommer den idelmindste op til $66\frac{1}{2}^{\circ}$, ved Lena til 70° , og ved Kolyma fins den endnu under 64° i mængde.

Mot syd træffes den endnu i Semiretschensk-distriket, i Tianshan og ved Jarkend. Den typiske enkeltbekkasin naar til Jenisei, og er fra Krasnojarsk til det nedre løp av floden endnu den forherskende form. Den østlige underart (*G. g. raddei*, Buturl.) bebor Minussinsk-egnen og Urjanchai (hvor den typiske form ikke vites paatruffet) og har enkeltvis herfra utbredt sig til det øvre løp av Irtysh.

Ved Krasnojarsk viser enkeltbekkasinerne sig under vaartrækket omkring 5. mai, og ved Baganida først henved midten av juni. Parringsflukten tar jalmindelighet sin begyndelse omkring ti dage efter ankomsten og vedvarer, indtil ungerne er utklækket, hvilket jalmindelighet vil si i de første dage av juli. Middendorf fandt ved Baganida helt flyvedygtige unger i de første dage av august.

I begyndelsen av september synes de fleste av de i Krasnojarsk-distriket utklækkelte enkeltbekkasiner at trække væk, men endnu indtil henimot slutningen av inaanedene passerer

mængder av de nordenfor bosatte fugle forbi. De fleste av disse angis at passere byens omgivelser omkring midten av september.

Idethele oprører enkeltbekkasinen i Krasnojarsk-distriktet betydelig faatalligere end *Gallinago megala*, likesom den kun i mindre utstrækning deler opholdssteder med denne.

33. *Larus canus kamtschatkensis*, (Bonap.).

2 ekspl. (han, hun) ved Abakanfloden 28. juni.

Fiskeniaaken er meget almindelig ved elve og aapent beliggende indsjøer saavel i steppedistrikterne nordenfor Sajan som i Urjanchai, og sees ogsaa hyppig ved de av steppeland omgivne dele av Jenisei.

Under dampskibsreisen fra Krasnojarsk til Minussinsk saa vi den østere. Det gjorde et eiendommelig indtryk at se maakerne lange strækninger ad gangen følge dampskibet paa den store flod inde i hjertet av Asien, ganske paa samme maale, som vi er vant til det fra kysten hjemme. Skrikene lød saa velbekjendt, at man næsten kunde ha trodd sig hensat til et eller andet sted ved den norske kyst.

Langs Abakanfloden var den særdeles almindelig. Under kanofarten nedover fra Askys den 20. juni saa vi flere store flokke, som solte sig paa en eller anden grunde i nærheten av land, ganske som man ofte kan iagttaa ved indsjøerne eller kysten herhjemme. En og anden svævet nysgjerrig forbi og tok os i øiesyn.

Meget egnet til at forsterke indtrykket av norsk kystnatur var det, at vi underliden i nærheten av maakeflokkene stødte paa to—tre kjeld (*Hæmatopus ostralegus longipes*, But.), som skrikende og nikkende sat i vandkanten ganske paa samme maale, som vi kan se den i havfjæren hjemme. Gjentagne gange fløi de iltet skrikende over min kano, men strømmen

var her saa voldsom og færwandet saa vanskelig, at jeg hadde nok at gjøre med at passe aarene. Desværre fik vi av den grund ingen med. Kjeldene syntes at like sig særlig godt, hvor strømmen raslet sterkest forbi, og de sat her ofte like i vandkanten, mens den opsvulmte flod førte med sig grus, smaansten og kvist like utenfor.

Utenfor leirpladsen ved Ust Kamuischta skjøt jeg straks efter vor ankomst dit en fiskemaake, men den faldt ned i floden utenfor og drev av, fulgt av en sværm skrikende terner (*Sterna hirundo*). Desværre kunde jeg ikke følge den med kannoen, da det var umulig at ro denne tilbake op mot den stride strøm.

Paa den videre færd nedover Abakan traf vi etter flere maakeflokke, av hvilke to fugle blev skudt og medbragt hjem. Begge disse blev fra først av kun skadeskudt, og der samlet sig straks rundt om en hel sværm av maaker og terner, som under forbitrete skrik slog ned over sine saarete kamerater, ganske som man ofte kan se dem gjøre ved kysten i Norgc.

Paa østsiden av Jenisei oprører den paa grund av mangel paa passende lokaliteter i mindre antal. Jeg bemerket dog flere ekspl. ved saltsjøen Tagarskoe osoero ca. 18 verst syd-øst for Minussinsk.

Senere saa vi ikke videre til fiskemaaken før i Urjanchai, hvor en og anden bemerktes under færdens nedover Ulukem. Arten var dog utvilsomt talrikere, end man fik indtryk av ved en færd nedover floden, idet de fleste syntes at holde sig ved de større sjører inde paa stepperne, hvorfra de foretok en sjeldent utflugt til Ulukem.

Fiskemaakerne i Minussinsk-distriktet tilhører den store, østlige form. Ekspeditionens eksemplarer hadde en total-længde af 52 og 53 cm. I det yttre skiller de sig fra endel i Kristiania-museet opbevarte norske eksemplarer ved, at nebbet er en smule længere, og ved at de hvite flekker i spid-

sen av første og anden svingfjær er større, likesom ved at tredie, fjerde og femte svingfjær, særlig de to sidste, har en liten hvit flek ytterst i spidsen.

Fiskemaakens nordgrænse ved Ob gaar sandsynligvis nordenfor Obdorsk, ved Jenisei i nærheten av Kureika, ved Kolyma i den sydlige del av deltaet, omrent ved skoggrænsen. Sydgrænsen for dens rgeomraade synes at gaa over den Barabinske og Kulundinske steppe, Saisansjøen og den sydlige del av Baikal. Den østlige form er, saavidt man ved, idet mindste utbredt mot vest indtil stepperne omkring Irtysh, og tør muligens vise sig at bebo de mellemste dele av Kirgiser-steppen.

Til egenen omkring Krasnojarsk indfinder fiskemaaken sig meget regelmæssig omkring 23—26. april, mens isen endnu ligger paa Jenisei. Den kommer i smaaflokke paa omkring et snes eksemplarer, som under trækket flyver meget høit, saa de har vid utsigt over det omgivende flate land. De slaar sig ned ved raakerne i Jenisei og avventer her ufortrødent vaarens komme uten at la sig fordrive af frost eller snestorme. Undertiden ser man flokke, som kun slaar sig ned for at hvile en stund ved flodbredden, hvorefter de svinger sig i høiden og fortsætter videre mot nord. Disse bemerkes ikke før i begyndelsen af mai og ankommer ikke til trakterne omkring polarcirkelen før i slutningen af denne maaned eller i første dage af juni.

Fiskemaakens rugepladse i Sibirien kan være av meget forskjelligartet natur. Mens den paa de sydsibiriske stepper ofte fins bosat ved ganske smaa eller næsten utørrette saltsjører ute paa den solstekte steppe, hækker den flere steder nordpaa ved de ødslige, av mægtig urskog omvokste smaaelve, som falder ut i Jenisei, altsaa inde i selve taigaen. Ved flere av disse elve oversvømmes under flomtiden et større omraade av skogbunden omkring av vand fra Jenisei, og Tugarinow

omtaler eksempler paa, at fiskemaaken paa disse steder i mangl av bedre pladse anbringer redet i toppen av avbrudte træstammer. Den vælger isafald gamle hule stammer, stopper hulningen oven til igjen med kvist, hvorpaa anbringer et lag fjordgammelt græs, der tjener som underlag for æggene. Sterkt rugete fiskemaake-aeg sandtes under 64° n. br. den 8. juni.

Blandt de maaker, som vender tilbake til Sydsibirien om vaaren, sees ogsaa en del mere eller mindre graa ungfugle. De store maakeflokke, som vi bemerket ved Abakanfloden, saa ikke ut til at ruge paa stedet, skjønt de var fuldt utvokset.

34. *Sterna hirundo*, (L.).

2 ekspl. (han, hun) 22. juni. *Ust Kamuischta*. Abakansteppen.

1 ekspl. (han) 28. juni. *Ust Kamuischta*. Abakansteppen.

1 ekspl. (han) 1. juli. Abakanflodens nederste løp.

De første makrelternar iagttok jeg allerede fra jernbanetoget paa Barabasteppen, hvor de sammen med lattermaaker, heirer samt en masse ænder, gjæs og forbitrækkende svaner færdedes ved de talrike sivomkranste eller delvis sivdækte saltsjører.

Fra vi kjørte ind i taigaen i Tomskdistriket, saa jeg dem ikke igjen før ved Abakanfloden, hvor enkelte par eller 3—4 i følge oftere saaes streife op og ned langs flodbredden.

Enkelte steder forekom den her mere talrik, saaledes omkring det paa forskjellige vandfugle saa rike sumpterræn ved *Ust Kamuischta*. Den saaes her ofte fly frem og tilbake over Abakan og hadde regelmæssig tilhold ved de smale, stille oser, som fra floden skar vestover ind mot steppen i retning av vor leirplads. Et av de eksemplarer, jeg skjøt den 22.

juni, sat paa den tidligere omtalte lille grusbanke, der tjente som spilplads for brushanerne.

De medbragte eksemplarer ligner fuldstændig norske makrelternar.

Makrelternen synes idethele at være temmelig almindelig paa steppen og skogsteppen i Minussinsk-distriket, specielt paa vestsiden av Jenisei. I Urjanchai bemerket jeg den kun et par gange under kanofarten nedover Ulukem, og det tør være, at dette var fugle paa træk. Paa Abakansteppen saaes den holde til saavel ved ferskt som salt vand.

Makrelternen er utbredt over det sydlige Sibirien mot øst til de sydligste egne av Baikal og Daurien. Mot nord gaar den ved Ob til 69½° n. br. og ved Jenisei omtrent til 64° n. br. Nordenfor erstattes den av *Sterna paradisaea*. Brünn., som ved Jenisei forekommer fra de nordligste skog-egne (Dudinka, Goltschika etc.) til langt op paa tundraerne. Den er saaledes fundet ved Taimyrfoden under 75° n. br. Ved Ob gaar den syd til Oborsk, ved Lena til Jakutsk; ifølge Radde skal den ogsaa ruge i deltaet av øvre Angara.

Mens saaledes makrelternen mot nord erstattes av *Sterna paradisaea*, indtas dens plads østenfor Jenisei av *Sterna kamtschatica*. Denne art træffes ved Jenisei omtrent fra Krasnojarsk op til polarkredsen, og naar mot vest Tschulym-dalen. I Kolymadistriket naar den nord til 67½° n. br.

Ved Krasnojarsk indfinder Makrelternen sig i tiden 10—25. mai, og ungerne utklækkes her i første halvdel eller oftest henimot midten av juli.

Ved Turuchansk indfinder den sig paa sine tilholdssteder henimot midten av juni. Den træffes her ofte saavel langs elvene inde i taigaen som paa store aapne skogmyrer, altsaa paa lokaliteter, som er temmelig forskjellige fra dem, den vælger i Minussinsk-distriket.

Fra Krasnojarsk-egnen finder høsttrækket sted i løpet av september. Den optrær herunder i smaaflokke paa 10—20 eksemplarer; undtagelsesvis er enkelte efternølere bemerket endnu i slutningen av september.

Mot syd strækker makrelternens utbredelse i Asien sig ned til Kashmir og over hele Tibet. De centralasiatiske terner er utskilt som en egen form under navnet *St. hir. tibetana*. Denne form angis ogsaa at optræ i det sydøstlige Altai. Grænserne mellem denne og hovedarten er forøvrig ganske svake.

Cuculiformes.

35. *Cuculus canorus*, L.

1 ekspl. (han) 11. august Ust Sistikem. Urjanchai.

Gjøken er temmelig jevnt utbredt over baade Minussinsk-distriktet og Urjanchai, men skyr det åpne steppeland. Dog forekommer den almindelig like i utkanterne av den nøgne steppe; saaledes hørte vi den daglig paa forskjellige steder ved Abakanfloden. I Sajanfjeldene forekommer den helt op til skoggrænsen.

Særlig i Minussinsk-trakten er den meget almindelig næsten overalt, hvor der findes trævegetation, og den træffes her saavel i utkanterne av skogene som i blandet smaaskog eller inde i den «sorte taiga» (væsentlig bestående af naaletrær).

Den ankommer til Minussinsksteppen forholdsvis tidlig, ved den tid løvskogen holder paa at sprette ut, og er allerede omkring 20. mai almindelig i trakten. Ved denne tid viser ogsaa de første sig omkring Krasnojarsk, og i første trediedel av juni indträffer ved Kureika i den nordlige del av Jeniseidistriket, ofte mens skogen endnu staar fuldstændig snau.

Gjøken er som bekjendt ikke videre noe paa lokaliteterne. Den bebor hele Sibirien i øst-vestlig retning og gaar mot nord næsten op til skogens grænse mot tundraen. Ved Jenisei ru-

ger den til omkring 67° n. br., og ved Kolyma har Buturlin bemerket den under 69° 4' mellem skogkrattet i den sydligste zone av tundraen. Mot syd træffes den endnu faatallig ved grænserne for den palearktiske region.

Der er blit opstillet adskillige asiatiske underarter av gjøk, hvilket vistnok delvis har problematisk værdi. Det av Sibirieckspeditionen medbragte eksemplar ligner i alle detaljer enkelte av de norske. Konservator Tugarinow har undersøkt ialt ca. 500 gjøke fra forskjellige egne av Sibirien og erklærer paa grundlag herav, at der ikke fins nogen paaviselig konstant forskjell, men at man kun har at gjøre med individuelle variationer.

Til Sydsibirien indfinner gjøken sig i smaaselskaper paa 3—5 eksemplarer, sjeldnere parvis eller enkeltvis, og pleier gjerne likesom for at orientere sig i de første dage at streife om hit og dit i det aapnere terræn, speidende omkring fra enslig staaende, ofte ulgaatte trær, for den tar sig sammen og begynder at gale. I begyndelsen av september har de sidste forladt Krasnojarsk-distriket.

Coraciiformes.

36. *Upupa epops*, L.

2 ekspl. (han) 24. juni. Ust Kamuischta. Abakansteppen.

Den første hærugl bemerket jeg den 18. juni ved en av de stille oser, som fra Abakanfloden strækker sig indover mot Ust Kamuischta. Den sloi under en erlelignende flukt i dype buer forbi og slog sig ned i kratskogen ved bredden av Abakan, hvor jeg ikke fandt den igjen.

Den 23. juni traf jeg arten igjen paa samme sted. Der var 4—5 ungfugle i folge. De var temmelig sky, sloi urolig om fra den ene sitteplads til den anden, og tok tilslut tilflukt til øen paa den anden side av osen, da vi begyndte at gaa efter

dem. Fire timer senere traf vi dem aller paa samme sled som først, og to blev skutt. Senere saa vi dem gjentagne gange paa det samme begrænsete omraade, men de sloi altid op paa længere avstand og satte over til øen, hvorhen vi ikke kunde følge den.

Hærfuglen hækker almindelig paa steppen og skogsteppen saavel i Minussinsk-distriket som i Urjanchai, men avtar i antal, efterhvert som landskaperne blir tætttere skogbevokste. I de sajanske taiga synes den ikke at forekomme; derimot har Katschenko og flere fundet den paa høilliggende, aapne steppeenge i Altai.

Den har en vid utbredelse inden den palæarktiske region, men naar i Europa og Asien sin nordgrænse ved 50—55° n. br. I Mellem- og Østsibirien ruger den nord til Barnaul, Kolywan, Tomsk, Minussinsk-distriket, Baikal, Daurien og Amurs nedre løp. Ved Krasnojarsk er den kom en sjeldan og tillældig gjæst. Mot syd træffes den endnu noget søndenfor grænserne af den palæarktiske region. Eksemplarer fra Transbaikalien og Kiachta er utsukte som egne underarter, hvis berettigelse dog muligens tør trænge nærmere undersøkelse.

37. *Bubo bubo yenniseensis*, Buturl.

1 ekspl. (hum) 6. august, Sistikems nedre løp, Urjanchai.

Ekspeditionens eneste hubro blev skudt ved Sistikem nedenfor Tscheberlash den 6. august. Vi kom drivende paa vor lille tømmerflaate nedover den speilblanke elv, der som et solvbaand snodde sig frem gjennem den dystre taiga, da pludselig 3-4 hubroer lettet fra et av de utover elven hængende trær og i sagte flukt passerte forbi tvers over elven. Det smaldt fra geologens gevær, og en av dem stupte i elven. Det var en næsten voksen, yngre hun, med en totallængde af

63 cm. Ved sammenligning med endel i Kristianiamuseet opbevarde norske ekspl. viste den sig at være ubetydelig lysere, specielt paa undersiden.

Hubroen ruger ikke sjeldan paa skogsteppen og i utkanterne av taigaen i Minussinsk-distriket. Inde i den tætte taiga holder den sig fortrinsvis langs elvene. I Urjanchai forekommer den ifølge de russiske kolonister her og der paa passende lokaliteter, men tilsynelatende sjeldan.

Den av Buturlin opstillede underart *yenniseensis* kjendes fra Krasnojarsk, Minussinsk-egnen og Urjanchai samt fra russisk Altai. Længere øst i Sibirien optrær meget nærbeslektete og usikkert begrænsete former.

38. *Nyctala tengmalmi*, Gm.

1 ekspl. (hum jun.) 11. juli, Kuschabar, sydøstligste hjørne av Minussinsksteppen.

En perleugle i ungfugldragt blev den 11. juli i utkanten af taigaen ved Kuschabar paatruiset af ekspeditionens geolog, som i det sterke solskin uten videre gik bort og tok den levende med haenderne. Da uglen ikke viste mindste tegn til skyhet, placerte han den paa sin skulder, hvor den rolig blev sittende under resten av jagtturen og helt til han kom hjem. Vi holdt den ilive en stund, men indlemmet den saa i ekspeditionens samling.

Det var en nydelig fugl, som i enhver henseende lignet norske perleugler af samme alder. Naar den sat paa skulderen, blinket den med øinene mot det sterke sollys og lot underiden høre en fin, kort, sitrende lyd. Stak man en finger bort til den, kneppet den med nebbet.

Om perleuglens opræden i Minussinsk-distriket foreligger kun yderst sparsomme meddelelser. I Minussinsk-museet findes et eksemplar, skutt i nærheten af denne by i oktober, og

Suschkin beretter om to-tre ekspl., som saes at være nedlagt paa Minussinsk-steppen ved vintertid. Efter dette at domme skulde man anta, at perleuglen ruer nogenlunde utbredt i den sajanske taiga og om vinteren avlægger besøk paa det nordenfor liggende, lavere steppeland. I Urjanchai er den ikke bemerket.

De nærmeste findesteder av perleugle vedlenfor Minussinsk-distriket er stationen Ischmorskaja østenfor Tomsk, og mot øst det sydlige Baikal. Naar fundene er saa spredte, saa forklares dette sandsynligvis kun ved, at landet er saa litet utforsket.

En av de paa Minussinsk-steppen nedlagte perleugler tilhørte den for det sydøstlige Sibirien karakteristiske, velbegrenzte form *N. t. sibiricus*, But.

Til denne sidstnævnte form hensører ogsaa Tugarinow de perlengler, som lejlighedsvis er paatruffet i Krasnojarsk-distriket. Sandsynligvis ruer den ogsaa i taigaen der, skjønt den ikke er bemerket i rugetiden. Noget hyppigere er den paatruffet rundt Jeniseisk, og den hækker mot nord idetmindste til Turukhansk, men dens nordgrænse kan for tiden ikke opgis.

Perleuglen optrær under forskjellige nærstaaende former i Asien fra fjeldene i Kaukasus til den sydlige del av Ussurilandet, hvor den er fundet op til $68\frac{1}{2}^{\circ}$ n. br. Forfløne eksemplarer er om høsten paatruffet i Kolyma-distriket.

39. *Strix uralensis*, Pall.

1 ekspl. (hun) 10. august, Ust Sistikem, Urjanchai.

Ekspeditionens eneste slagugle, en voksen hun (totallængde 54 cm.) skiller sig ikke i nogen henseende merkbart fra eksemplarer herfra landet.

Denne arts utbredelse omkring Sajan er litet kjendt. Den

er paatruffet paa Minussinsk-steppen idetmindste et par gange om vinteren, likesom et vintereksemplar kjendes fra Tapsa. Sandsynligvis ruer den spredt i Taigaen baade paa nord- og sydsiden av Sajan.

Slaguglen er utbredt over den sibiriske taiga helt fra Ural til Stillehavet, men mangler i Lena-bækkenet og paa Kamtschalka. I Vestsibirien gaar den langt ut paa skogsteppen. Dens nordgrænse falder, saavidt vites, omtrent ved polarcirkelen. Mot syd er den endnu almindelig ved Tomsk, ligesom den er paatruffet i det nordvestlige Altai, det sydlige omraade av Baikalprovinsen, Ussurilandet og det nordlige Maudsjuriet.

Over hele Sibirien optrær den typiske *Strix uralensis*, kun med uvæsentlige individuelle variationer.

Ved Krasnojarsk, hvor slaguglen ikke vites bemerket om sommieren, kan man konstatere et regelmæssig træk sydover ved vinterens indtræden. Omkring midten af oktober viser den sig i taigaen i omegnen, selv like ind i ulkanterne av byen, hvor den sees forholdsvis hyppig i oktober og november for saa atter at avta i antal. I løbet av mars optrær den atter i større antal, hvorpaa den forsvinder i de første dage af april.

Paa kolde, klare vinterdage sees den ofte sole sig i toppen af høje trær paa aapne lokaliteter. Imellem avlægger den besøk ved landsbyerne for at jage smaa fugle og gnavere.

40. *Asio otus*, (L.).

1 ekspl. (hun) 18. august, Beikem 10 verst øverst ovenfor rensojolernes tempel.

Ekspeditionens hornugle skiller sig ikke paa nogen maate merkbart fra norske eksemplarer.

Hornuglen hækker ikke sjeldent i taigaen og paa skogstep-

pen i Minussinsk- og Atschinsk-distrikterne. Den er av Nesterow paatruffet ved elven Uss i Sajan, men kjendes ikke tidligere fra Urjanchai. Heller ikke vites den paatruffet i de høyereliggende trakter av Sajan eller i Tannu Ola.

I omegnen av Minussinsk angis den altid at benytte gamle skjærereder som boplads. Nesterow fandt her et rede, indeholdende saavel unger som klækkefærdige æg, henimot midten av juni.

Hornuglen er utbredt over Nordasien helt til Japan, men forekommer ikke i de høyereliggende dele av Centralasien eller paa den trælse Kirgisersteppe. Dens nordgrænse i Asien kjendes ikke, men den er paatruffet idelmindste op til Tjumen, Jeniseisk og i Lenadistriktet op til 60° n. br.

Paa skogsteppen i de centrale dele av Krasnojarsk-distriket er den meget almindelig. Den synes idethele at foretrække isolerte træklynger paa steppen eller øer i floderne fremfor den mørke, sammenhængende taiga. Den viser sig i omegnen av Krasnojarsk i slutten av mars, og et par uker senere kan man finde de første æg, mens andre kuld lægges langt senere. Ifølge Tugarinow lægges redet i Krasnojarsk-distriket ikke sjeldent paa marken, likesom hos *Asio flammeus*, men oftest ligger det dog i træer, gjerne i gamle skjære- eller kraakcreder.

Endel hornugler sees omkring Krasnojarsk endnu i begyndelsen af november, hvorefter alle forsvinder.

41. *Asio flammeus*, Pontopp.

1 ekspl. (hun) 11. august. Ust Sistikem. Urjanchai.

Jorduglen er almindelig paa steppen og skogsteppen i Minussinsk-distriktet og Urjanchai, men synes ikke at bebo de Sajanske fjelde. Den træffes ogsaa men i mindre antal, paa de aapnere steder i taigaen.

Det av Sibirieekspeditionen erholted eksemplar har et fuldstændig typisk utseende, og idethele synes jorduglen, trods sin særdeles vidstrakte utbredelse inden den palæarktiske og nearktiske region, at variere ganske ubetydelig.

Under navnet *A. fl. aegolius*, (Pall.) har man utskilt en blekkere form, der skulde være specifik for det sydøstlige Russland, Vest-sibirien og det nordlige Turkestan; berettigelsen av denne underart synes imidlertid tvilsom.

De jordugler, som hækker i egen omkring Krasnojarsk, er ifølge Tugarinow temmelig bleke og danner en overgang til de vestsibiriske; de streifer om vinteren sydover og erstattes da delvis af de nordfra kommende typiske jordugler. Disse træffes over hele Nord- og Østsibirien, foruden i Europa, og gaar mot nord op paa selve tundraen, ved Kolyma saaledes nordenfor 69° n. br. De nordligste stammer overvintrer i Krasnojarsk-distriket og sondenfor.

Det er den lysere farve paa oversiden, som har git anledning til at opstille de vestsibiriske jordugler som egen underart, idet undersiden er meget varierende ogsaa hos den typiske *Asio flammeus*.

Et rede ved Krasnojarsk indeholdt den 22. mai 5 sterkt rugete æg.

42. *Dryocopus martius*, (L.).

1 ekspl. (ung han) 17. juli. Kalna. Amyldalen nord for Ust algia pass.

1 ekspl. (han) 15. august. Beikem 10 verst overfor rensojolernes tempel.

Sortspetten er almindelig utbredt paa passende lokaliteter over saagodtsom hele det av ekspeditionen bereiste omraade. I Sajan, hvor den træffes temmelig højt op i fjeldene, synes den at foretrække furuskogene. Forøvrig findes den ogsaa i

høistammet løvskog paa skogsteppen, eller i Urjanchai endog i den av stepper og halvørkener omgivne stripe av poppelvegetation langs Ulukem. I Sajanfjeldene træffes den oftest paa steder med spredte trær, gjerne paa lokaliteter, hvor der for flere aar tilbake har været skogbrand, eller i lier med høie aspetrær.

De nedlagte eksemplarer har et fuldstændig typisk utseende. Ved Minussinsk flyr ungerne ut omkring midten av juni.

Sortspetten har en vid utbredelse i taigaen over storsteden av Nordasien samt forovrig paa passende lokaliteter inden den palæarktiske region. Sydgrænsen for dens regulære rugeomraade i Asien er omtrent følgende: Den vestlige del av mongolsk Altai, storstedelen av russisk Altai, Tannu-Ola, den sydligste del av Baikalprovinssen, Mandsjuriet. En noget isoleret stamme har tilhold paa Tarbagatai-fjeldene. Mot nord er den av Middendorf fundet ved Jenisei under 62° n. br. Ved Jana og Kolyma i det østligste Sibirien gaar den idetmindste op til 67° 40'. I øst-vestlig retning træffes den fra Ural til Sakhalin.

Over hele det omraade er den stort seet stationær, omend de allernordligste stammer streifer noget sydover under den strengeste del av vinteren.

43. *Dendrocopos major*, (L.).

2 ekspl. (han, hun) 10. august, Ust Sistikem, Urjanchai.

1 ekspl. (hun) 15. august, Beikem nær rensjolernes tempel.

Den store flagspet er jevn utbredt i taigaen op paa skogsteppen saavel i Minussinsk-distriklet som i Urjanchai og gaar i de Sajanske fjelde op til 5–6000 fots hoide, d. v. s. sandsynligvis høiere end nogen af de øvrige spetter. Den træffes ogsaa, omend mere faatallig, i poppelskogene langs Ulukem. Ekspeditionens eksemplarer skiller sig ikke i nogen hen-

seende merkbart fra typiske *D. major*. Ifølge Suschkin hækker ogsaa den sibiriske underart *P. major brevirostris*, Reichb., i Minussinsk-distriklet, men faatalligere end den typiske. Om vinteren viser der sig et større antal overvintrere af denne underart, som streifer sydover fra de nordligere rugesteder.

Denne spetteart er utbredt over næsten alle skogklædte landskaper inden den palæarktiske region og danner flere lokalracer eller underarter, som undertiden kan være vanskelig at holde ut fra hverandre.

Underarten *brevirostris* forekommer ifølge Buturlin mot øst til de Verchojanske fjelde og Amurs nedre løp, og mot nord ved Jenisei til polarcirkelen. De nordligste stammer streifer om vinteren sydover og viser sig da i omegnen av Krasnojarsk, hvor man kan træffe arten overalt, hvor der kun findes trær. Dens sydgrænse kjendes ikke nøie. Ved Krasnojarsk synes kun denne form at optræ, men allerede ved Minussinsk sees den sjeldent om sommeren. Andre sydlige fundestede er Semipalatinsk paa Kirgislersteppen og Kiachta i Transbaikalien. Den typiske form findes fra Skandinavien gjennem Vestrusland til Ural, men allerede i Mellirusland træffes overgangsformer til den sibiriske. Fra Vestsibirien foreligger kun yderst sporadiske fund av hovedarten, og dens opræden over de ovennævnte østlige områder synes derfor at skrive sig fra en temmelig isoleret stamme.

Eksemplarer fra Transbaikalien, som av Lonnberg er utskilt under navnet *mongolus*, utmerker sig ved et noget tyndere og længere neb og ved spindlere fjær ved næseborene, men har samme farve og dimensioner som hovedarten. Hartert forener *mongolus* med *brevirostris*.

44. *Dendrocopos leuconotus* (Bechst.).

2 ekspl. 14. og 16. juni, paa en ø i Abakan nær Askys.

Begge ovennævnte eksemplarer var ungfugle. De blev paa-truffet i løvskogen ved bredden av Abakan og like ved randen av den aapne steppe. Begge synes temmelig sky. Den ene kom flyvende og slog sig ned paa baksiden av en høi asp, hvorfra den forsiktig kikket frem, indtil et haglskud endte dens liv. Den anden nedlas senere paa samme sted av en af vore talarer.

Arten er utbredt i isolerte, ut mot steppen grænsende skog-klynger og i øtkanten av taigaen saavel i Minussinsk-distriket som i Urjanchai; nordenfor Sajan træffes den ogsaa paa skogsteppen, hvorimot den ikke synes at forekomme i videre antal inde i taigaen, hverken paa lavlandet eller i de Sajanske fjelde.

I Jenisei-distriktet er den idethele saatalligere end de øvrige flagspetter. Ved Krasnojarsk træffes den saaledes ifolge Tugarinow nærmest tilfældig saavel om sommeren som om vinteren. Mot nord er dens utbredelse ukjendt, men vil antagelig vise sig at gaa op mot polarcirkelen; mot øst findes den endnu i Ussurilandet, ved kysten av det Ochotske hav samt paa Kamtschatka, hvor den danner utprægte lokalracer. Idethele er de individuelle variationer hos denne art større end hos nogen af de andre spetter.

En vid utbredelse i Sibirien har underarten *D. l. uralensis*, (Malh.), som fra Vestsibirien og det sydlige Ural bebor det mellemste og nordligste Sibirien idetmindste til Baikal. Enkelte eksemplarer optrær sammen med hovedarten endnu ved nedre Volga, men i Minussinsk-distriket synes den kun at forekomme om vinteren.

Hovedarten er endnu ved mellemste løp av Volga den forherskende form, men endnu ved Ural fins den repræsenteret

i enkelte eksemplarer, hvorpaa den alder optrær som en isoleret stamme i Minussinsk-distriket og Urjanchai; ihvertfald er de der optrædende hvitryg-spetter nærmere den typiske *D. leuconotus* end *D. leuconotus uralensis*. Sibirie-ekspeditionens to eksemplarer har en ueblængde ø 41 og 44 mm., mens nebbet hos vi i Kristiania-museet opbevarte norske ekspl. har en længde af 34-36 mm. De sibiriske hvitrygspetter synes ogsaa noget svakere striped paa undersiden end de norske, men ligner forevrig disse i det ytre.

45. *Dendrocopos minor*, (L.).

4 ekspl. (hunner) 14—20. juni, ved Abakanfloden nær Askys.

Den første dvergspel traf jeg i kanten av Abakansteppen paa flodens vestre bred den 14. juni. Den sat i en stor asp og skrek «ku-ku-ku-ku» paa en maale, som mindet om dvergfalken. Da jeg gik nærmere fortsatte den at skrike i et langt hurtigere tempo, uten at ta nogen pause eller at vise spor av skyhet. Da jeg skjøt den, for en anden dvergspel ut av træet og sattet sig i et træ i nærheten, hvor den tok til at skrike paa samme maale, desværre bommet jeg paa den, hvorefter den floi gjennem træet og forsvandt paa den anden side.

Fire dage senere skjøt jeg to ekspl. paa samme sted. Som jeg spadserte henover elvenesset, fik jeg høre en fin pipen inde i en stubbe. Ved nærmere undersøkelse av denne opdages et redehul i ca. $2\frac{1}{2}$ meters høde over marken og omkring en halv meter fra stubbens øvre kant. Hullet hadde samme storrelse og utseende som hos dvergspetten i Norge. Som jeg stod og betraktet stubben, kom en dvergspel flyvende, satte sig paa kanten av indgangshullet og vilde ind. Jeg skjøt den, kløv saa op og begyndte at utvide indgangsaapningen med en tollekniv. I det samme floi en dvergspet ut, streifet like forbi mit ansigt og slog sig ned i et træ i nærheten.

Jeg saa noe stedet, hvor den slog sig ned, og bemerket likeledes, at den ikke løp væk. Allikevel varte det længe, før jeg var istaud til at faa øie paa den, saa fuldstændig faldt dens farver sammen med det stylke bark, hvorfra den uten at røre sig fulgte mine bevægelser. Den blev saa skult og viste sig at være en ungfugl fra samme aar.

Det sidste eksemplar nedlaas den 20. juni paa samme sted. Alle viste sig at ha et fuldstændig typisk utseende.

Dvergspetten forekommer uogenlunde almindelig i de med løvskog klædte skogsteppe-landskaper nordenfor Sajan saavelsom i de mot stepperne i Urjanchai grænsende skogtrakter, men sees dog sjeldnere end de fleste andre spettearter.

Om høsten og vinteren forekommer den noget talrikere i Minussinsk-egnen, idet den her bosatte stamme da forokes ved et større antal nordfra kommende vintergæster, tilhørende den lyse form, *D. minor pipra*.

Denne sidste træffes i Nordsibirien helt fra det Ochotske hav til Ural, samt i Østrusland, og overgangsformer træffes endnu i det nordligste Norge. Dens nordgrænse falder ved 62° - 66° n. br. og dens sydgrænse omtrent ved Irkutsk, Krasnojarsk (Minussinsk om vinteren) samt russisk Altai, hvor den optrær sammen med fuldstændig typiske dvergspetter. Hovedarten har gjennem hele Asien en betraktelig sydligere utbredelse (den sees saaledes slet ikke ved Krasnojarsk), men er paatruffet østover helt til Sachalin. Ved Kobdo i Nord-Mongoliel, langs Selenga og ved Urungu optrær formen *D. m. mongolicus*. Buturl., der har meget store dimensioner og er næsten like lysfarvet som *D. m. pipra*.

Denne sidste, der er meget almindelig overalt paa gunstige lokaliteter i Nordsibirien, og som ved Jenisei gaar op til 66° og ved Lena til 62° n. br., danner længst i øst lokale racer. Idethale er der alle overgangs mellem de nævnte underarter.

Dvergspetten kan træffes næsten overalt, hvor der vokser

træer, men i Mellem-sibirien (Krasnojarsk) sees den oftest i elvedalene. Om sommeren gjør den sig idethale mindre bemerket, men om vinteren optrær den i større antal og træffes talrik i byens omegn. Forøkelsen skyldes ogsaa her indvandring av overvintrere nordfra.

46. *Jynx torquilla*, L.

1 ekspl. (han) 15. august ved Beikem nær rensojoternes tempel.

Vendehalsen er temmelig almindelig utbredt saavel paa Minussinsk-sledden som i Urjanchai langs Beikem, men bemerktes ikke i de høiereliggende sajanske skogtrakter.

Det av ekspeditionen medbragte eksemplar hadde et fuldstændig typisk utseende.

Den er utbredt over hele Nordasien op til Tjumen, Jeniseisk og Olekminsk ved Lena, og mot syd til Turkestan og Himalaia. I Centralasien synes Urjanchai at være dens omtentlige sydgrænse. Mot øst har man fundet den til Chan-su.

Til Minussinsk-trakten ankommer den om vaaren i slutningen av mai.

I skogsteppedistrikterne paa grænsen mellem Minussinsk- og Atschinsk-distrikterne forekommer den i særdeles stort antal, ved Krasnojarsk derimot kun som en stor sjeldenhed, men nordenfor, ved Jeniseisk, merkelig nok efter talrikere.

Som regel vil den i Nordasien neppe træffes nordenfor Jeniseisks breddegrad, men dens utbredelse i Jeniseidalen danner en paafaldende undtagelse herfra. Den er nemlig her fundet længere mot nord end noget andet sted i Sibirien, ja selv i Europa, idet man har paavist den helt oppe ved landsbyen Nishne-Inbatskawo i Tjurukhanskdistriktet, under 64° n. br. Den fandtes her av Tugarinow ved redet 7. juni og hadde da allerede to æg. Ved Krasnojarsk er flyvedygtige og helt selvhjulpne unger bemærket omkring den 25. juli.